

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Година XXVI

Нови Сад, септембар, 1977.

Број 9

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Душан Ружић

Ефикасност судске заштите у Социјалистичкој Аутономној Покрајини Војводини

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Милијан Поповић

Етапе у развоју социјалистичког права

Др Бранко Петрић

Самоуправни судови и кривични поступак

Јован А. Јерковић

Привремена мера (наредба)

Војислав Вулићевић

Правна природа уговора о привременом коришћењу стана

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Милош Стојановић

Из садржаја часописа

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Година XXVI

Нови Сад, септембар, 1977.

Број 9

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Душан Ружић

покрајински секретар за правосудје и општу управу

ЕФИКАСНОСТ СУДСКЕ ЗАШТИТЕ У СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ АУТОНОМНОЈ ПОКРАЈИНИ ВОЈВОДИНИ

За даљи развој друштвено-економског и политичког система у Социјалистичкој Аутономној Покрајини Војводини једно од политичких и друштвено значајних питања јесте и питање колико се ефикасно обезбеђује и остварује судска заштита самоуправних права радних људи и грађана, друштвене својине и других вредности утврђених Уставом. Наиме, у нашој самоуправној социјалистичкој друштвеној заједници, у којој одлучујућу улогу има радни човек и грађанин појачана је одговорност судова да својим деловањем обезбеде што потпунију и ефикаснију заштиту ових вредности. При томе се посебно морају имати у виду и уставни принципи који одређују основну карактеристику деловања ових органа као што су то: уставност и законитост; равноправност; једнакост права, дужности и одговорности; заштита и уважавање достојанства личности и др.

Има мишљења да су доношењем основних законских прописа из ове области као што су то: Закон о редовним судовима, Закон о судовима удруженог рада, Закон о јавном тужилаштву, Закон о јавном правобранилаштву и Закон о адвокатури и служби правне помоћи у основи решени најглавнији проблеми у овој области. Међутим, ово је био само први посао у реформи деловања ових органа, у измени њиховог положаја у нашем друштву и у стварању једног сасвим новог односа тих органа према удруженом раду, радном човеку и грађанину у складу са новим уставним системом. Наиме, треба имати у виду целокупан уставни домашај подруштвљавања ове области са циљем да се ослободи многих слабости из прошлости и обезбеди ефикасно и законито деловање свих ових органа.

Нормативно регулисање створило је и обезбедило правне услове за интензивирање и практично спровођење два значајна процеса у органима правосуђа и то: процес подруштвљавања правосудне функције и процес осавремењивања и унапређења рада редовних судова и других правосудних органа као органа друштвене власти. Дошло је до конституисања самоуправних судова као што су то судови удруженог рада и мировна већа. У досадашњем раду ови друштвени органи афирмисали су се као неопходан фактор друштвене заштите самоуправних односа и друштвене својине.

У процесу осавремењавања и унапређења рада редовних судова и других правосудних органа предузето је више активности како на плану нормативно-правног регулисања тако и на плану конкретних организационих, кадровских и материјално-техничких мера. У спровођењу уставних решења да се судска функција остварује у републици и покрајини извршена је реорганизација редовних судова. Значајан део првостепене надлежности са 1. јануаром 1976. године пренет је са окружних на општинске судове. Општински судови постали су на тај начин основни судови који решавају већину спорова и воде кривични поступак за највећи број кривичних дела. Првостепена надлежност окружних судова сада је само изузетна и обухвата мали број друштвено најзначајнијих ствари у области кривичног и грађанског судовања. Ово је довело у веома одговорну позицију општинске судове а пред окружне судове поставило нове задатке као превасходно другостепене судове.

До сада предузетим организационим, кадровским и материјално-техничким мерама општински и окружни судови углавном су оспособљени за успешно извршавање нових задатака. Доиста код мањих општинских судова још увек има кадровских, материјалних и других проблема. Честа је флукуација кадрова а код доста њих изражен је и недостатак дипломираних правника. На ово утиче и постојање још увек неадекватног вредновања судијског рада кроз лични доходак.

Предузете мере допринеле су да се ажурност редовних судова, гледајући њихов рад у глобалу, сада стално побољшава. На крају 1976. године судови у Војводини имали су најмањи број нерешених предмета у задњих пет година а постоје сви услови да до краја 1977. године сви судови буду апсолутно ажурни.

Међутим, и поред ових охрабрујућих кретања у погледу ажурности судова, а самим тим трајања поступка, још увек је присутан и доста изражен проблем неефикасности у једном броју судова и у односу на поједине врсте предмета. У неким случајевима поступци дуго трају, воде се и по неколико година. То утиче да је још увек велики број притужби на рад општинских и окружних судова. Највећи број ових притужби односи се на поступак у грађанским парницама, али знатан је и број притужби на поступак у кривичним и ванпарничним предметима.

У односу на поједине судове и врсте предмета ни сама ажурност није задовољавајућа. У ствари задовољавајући је једино достигнути степен ажурности код привредних судова и Врховног суда Војводине и у кривичним и грађанским жалбеним предметима у окружним судовима. Из свега тога произилази да ажурност и ефикасност општинских и окружних судова, посебно у првостепеном кривичном и парничном поступку, још увек није задовољавајућа и да радним људима и грађанима од стране ових органа још није обезбеђена одговарајућа правовремена и ефикасна заштита права и интереса загарантованих уставима и законима. При томе се посебно мора имати у виду и нарочито изражена и још увек нерешена проблематика спровођења судских извршења. Услед тога се на решавању проблематике ажурности, ефикасности и продуктивности у раду судова и других правосудних органа стално ради са пуно упорности и система, пре свега у самим овим органима. Ради се како на отклањању објективних тешкоћа тако и субјективних слабости. Чињеница је да су субјективне слабости још увек доста изражене. У питању су пропусти у примени неких одредби Закона о кривичном поступку и Закона о парничном поступку које су од битног значаја за ефикасност и економичност поступка. На те пропусте је доста пута указивано на одржаним састанцима и саветовањима и приликом прегледа рада од стране виших судова. Но све то није дало оне резултате који су неопходни за успешан рад једног суда. У претходном кривичном поступку чине се пропусти који имају знатног утицаја на коначан исход на главном претресу. Ради се посебно о пропустима у прикупљању и обезбеђивању доказа. У парничном поступку чине се пропусти код претходног испитивања тужбе и одржавања припремног рочишта, што доводи до тешкоћа на главној расправи па и њеног непотребно дугог трајања. У току саме главне расправе има често веома много припремних поднесака и исто тако и рочишта. Рочишта се по неки пут одлажу и без икакве потребе. Од стране странака и њихових правозаступника по неки пут се злоупотребљавају процесна права. Суд често преко тих злоупотреба прелази не примењујући одговарајуће санкције у погледу кажњавања и одређивања да таква странка сноси трошкове које је проузроковала. У жалбеном поступку због нових доказа радије се укида првостепена одлука него што се отвара расправа пред другостепеним судом. На плану коришћења вештака у судском поступку такође има доста слабости. Уобичајена је пракса да свака странка предлаже свога вештака. Мишљења тих вештака у доста случајева су дијаметрално супротна. То доводи до тога да суд одређује трећег вештака или кад пропусти да то учини, да виши суд поводом жалбе укида пресуду. Недовољно је, и поред извесног напретка, коришћење услуга Завода за судска вештачења у Новом Саду или вештака са списка сталних судских вештака који су као такви предложени и одређени од надлежних органа.

За ефикасан рад у кривичном и грађанском поступку веома је значајно и како председник суда обавља своју функцију. Председник суда мора да има сталног увида у стање послова како у суду као целини, тако и у односу на сваког појединог судију односно референта. Поред тога треба месечно или најмање тромесечно разматрати стање послова у суду на састанку свих судија оцењујући рад сваког појединачно у погледу ажурности и ефикасности. Исто тако повремено једном или двапут годишње неопходно је упознавати скупштинске и остале органе са стањем послова и потребним мерама за побољшање ажурности и ефикасности. Поступајући на овај начин и отклањајући објективне и субјективне проблеме и тешкоће који су познати, а напред и поменути, обезбедиће се у потпуности ефикасна судска заштита самоуправних права радних људи и грађана, друштвене својине и других вредности утврђених Уставом.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Милијан Поповић

доцент Правног факултета у Новом Саду

ЕТАПЕ У РАЗВОЈУ СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ ПРАВА

Савремена совјетска теорија права поставила је на дневни ред питање периодизације у развоју социјалистичког права. У свим радовима посвећеним овом проблему указује се на повезаност етапа у развоју социјалистичког права са етапама у развоју социјалистичке државе.

Већина совјетских теоретичара права издваја две етапе у развоју социјалистичког права: у првој етапи постоји пролетерско право (коме одговара држава диктатуре пролетаријата), а у другој — општеномодно право (коме одговара општеномодна држава). Извесни аутори издвајају три етапе у развоју социјалистичког права: пролетерско право (прва етапа), претварање пролетерског права у општеномодно право (друга етапа) и општеномодно право (трећа етапа).¹

Ово проширивање етапа у развоју социјалистичког права је подвргнуто одговарајућој критици. Истиче се да је наведена периодизација недовољно основана. Преображај пролетерског права у општеномодно, наводно, није самостална етапа, већ „процес дијалектичког прелаза права од једног стадијума према другом”.² Тај процес се одиграва постепено, паралелно са економским и другим друштвеним преображајима социјалистичког друштва.

Карактеристике *пролетерског* права (прве етапе у развоју социјалистичког права) су следеће:³

1. Период настанка пролетерског права се подудара са победом социјалистичке револуције, а завршава се с изградњом социјализма. Пролетерско право, у ствари, одговара прелазном периоду од капитализма ка социјализму;

¹ В. Лепешкин: Общепародное государство и его основные черты, Советское государство и право, 9/1962.

² В. Социалистическое право, Москва, „Юридическая литература”, 1973.

³ В. Общая теория государства и права. Т. II. Общая теория права, Редактори: Петров и Явич, Ленинград, Изд-во ЛГУ, 1974.

2. Пролетерско право представља искључиво вољу пролетаријата изражену у облику општеобавезних правила понашања које обезбеђује држава;

3. Уколико пролетаријат остварује владавину у савезу с непролетерским радним масама (пре свега са сељаштвом), уколико изванредан значај има и воља савезника пролетаријата (што оцењује сам пролетаријат);

4. Воља потенцијалних савезника пролетаријата (осталих радних људи), такође, има одговарајући значај и налази израз у пролетерском праву, што такође цени сам пролетаријат;

5. Што се тиче воље свргнутих (а још неискључених) експлоататорских класа могуће су две ситуације:

а) воља свргнутих експлоататорских класа се потпуно игнорише (као у СССР-у). Припадници таквих класа немају могућности да учествују у законодавном процесу, јер су лишени бирачког права;

б) воља свргнутих експлоататорских класа се делом уважава (као у већини земаља народне демократије), али битно не утиче на социјалну природу пролетерског права;

6. Пролетерско право је објективно условљено, пре свега, постојањем експлоататорских класа а, потом, двоструком природом неексплоататорских радних маса;

7. Сличност пролетерског права с класним типовима права огледа се у томе што је и пролетерско право средство које користи пролетаријат ради разрешавања постојећих антагонистичких противуречности;

8. Разлике пролетерског права у односу на класне типове права испољавају се у следећем:

а) пролетерско право је подигнуто на степен закона воља владајуће класе. Интереси изражени и заштићени пролетерским правом су у складу с интересима свих радних класа и слојева становништва;

б) пролетерско право је усмерено на искорењивање експлоатације.

Преображај пролетерског права у општеном праву (друга етапа у развоју социјалистичког права) се одликује:⁴

1. Ова етапа почиње с победом социјализма, а завршава с изградњом развијеног социјалистичког друштва;

2. Социјалистичко право и на овој етапи представља у закон претворену вољу пролетаријата, коју штити држава. Ипак, у односу на пролетерско право, постоје и одређене разлике;

3. На овој етапи су у потпуности ликвидирани остаци експлоататорских класа. Паралелно с тим су ишчезле и антагонистичке противуречности;

4. Непролетерске радне масе губе двоструку природу. Оне се претварају у потпуно нове класе са социјалистичком природом;

⁴ Исто.

5. Постепено почиње процес прерастања пролетерског права у општенонародно право. То значи да социјалистичко право на овој етапи развоја све више изражава вољу целог народа (а не само пролетаријата, као на претходној етапи).

Најзад, општенонародно право (трећа етапа у развоју социјалистичког права) поседује следећа обележја:⁵

1. Ова етапа у развоју социјалистичког права почиње с достизањем пуне и коначне победе социјализма;

2. Општенонародно право представља вољу свих радних класа и слојева становништва изражену у општеобавезним правилима понашања које обезбеђује држава. Ипак, та воља, као и на ранијим етапама, формира се под руководством радничке класе (с тим што радничка класа више није монополски политички владајућа);

3. Општенонародно право и даље задржава класни карактер како из спољнополитичких разлога, тако и из унутрашњих политичких односа.⁶

У савременој југословенској теорији права, совјетска теорија општенонародне државе и права је била подвргнута критици у радовима Лукића,⁷ Пупића⁸ и других аутора.

Теоретски посматрано концепција совјетских теоретичара права има, делом, ослонца у радовима Маркса (*Критика Готског програма*) и Лењина (*Држава и револуција*). И Маркс и Лењин разликују, прво, прелазни период, друго, социјализам (нижа фаза комунизма) и, треће, вишу фазу комунизма.⁹

Ипак, совјетско схватање пати од две основне слабости. Прво, ако су се већ држали Марксове шеме постављене пре сто година, онда је требало да је се придржавају доследно до краја. Из Марксове *Критике Готског програма* произилази да пролетерско право, које постоји у прелазном периоду, није још социјалистичко право (а совјетски писци и пролетерско право називају социјалистичким). Тек у нижој фази комунизма (социјализам) се ствара социјалистичко право и то у условима неробне привреде. Маркс каже:

„Унутар колективног, на заједничкој својини средстава за производњу базираног друштва, произвођачи не размењују своје производе; ни рад који је утрошен на производе не појављује се овде као вредност тих производа, као неко материјално својство које они поседују, јер

⁵ Исто.

⁶ В. Алексеев: Социальная ценность права в советском обществе, Москва, 1971. Уп. Шебанов: Советское социалистическое общенародное право, Москва, 1963.

⁷ В. Лукић: Питање општенонародне државе, Међународни раднички покрет, 5/1967.

⁸ В. Пупић: Теорија о општенонародној држави, Политичка мисао, 3/1966.

⁹ В. Маркс: *Критика Готског програма*, Београд, Култура, 1959; Лењин: *Држава и револуција*, Београд, БИГЗ, 1973.

сад већ, супротно оном што имамо у капиталистичком друштву, индивидуални радови постоје не околно, него непосредно као саставни делови целокупног рада."¹⁰

И даље:

Радник „добива од друштва потврду да је дао толико и толико рада (после одбитка његова рада за заједничке фондове), и на основу те потврде добија из друштвених залиха средстава потрошње ону количину предмета потрошње на коју је утрошено исто толико рада."¹¹

Такво социјалистичко друштво, о коме говори Маркс у *Критици Готског програма* није још остварено у СССР-у.

Друга слабост схватања совјетских теоретичара права проистиче из чињенице да њихова гледишта нису заснована на научном истраживању. Она проистичу из политичких прокламација, пре свега из *Програма КП СС*, који је усвојен на XXII конгресу КП СС (1961). Изграђени социјализам се не може никаквим декретом или политичким документом створити. Као што је указивао Маркс „право не може никад бити изнад економске формације и њоме условљеног културног развоја друштва“.¹²

Савремена правна теорија у Југославији није се до сада бавила проблемом периодизације у развоју социјалистичког права. Уосталом свака периодизација, за овакво релативно кратко временско раздобље, нужно би поседовала механицистички и, тиме, недовољно научни карактер. Подвлачимо да се у основном политичком документу југословенског друштва, *Програму СКЈ*, на више места указује да се југословенско друштво налази у прелазном периоду од капитализма у социјализам односно комунизам. У нас се, према томе, не стоји на становишту да је наше друштво бесконфликтно, да смо већ изградили социјализам, већ се признају бројне унутрашње супротности, па и противуречности (економске, класне, политичке и идејне), које се свесном акцијом организованих социјалистичких снага постепено превазилазе.

¹⁰ Исто.

¹¹ Исто.

¹² В. Маркс: *Критика Готског програма*, Београд, Култура, 1959.

Др Бранко Петрић
председник Врховног суда Војводине

САМОУПРАВНИ СУДОВИ И КРИВИЧНИ ПОСТУПАК

I. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Развој социјалистичких друштвених односа и самоуправљања — као основног друштвеног односа у нас — стално и константно обухвата све шири домен, продубљује се, шири и неминовно захвата све више и више функција државе, што је нужан процес нашег даљег самоуправног социјалистичког пута. Наравно да овај историјски процес није могао — јер објективно и не може — да мимоиђе ни правосудну функцију, мада је она класично сматрана као искључиво државна функција, тако да је дошло — и у том домену — до промена које су неминовно поставиле на дневни ред и трансформацију правосуђа. Треба имати у виду да се та трансформација никако не може — и не сме — идентификовати са реорганизацијом правосудних органа, оснивањем ове или оне врсте редовних судова, измену надлежности и друге промене које у суштини не мењају положај и функцију редовних судова, као органа државне власти. При томе се мисли искључиво на суштинске, квалитативне промене у вршењу правосудне функције, промене које отварају пут ка подруштљавању правосудне функције у условима социјалистичког самоуправљања.

Питање подруштљавања правосуђа није ново као идеја, али је проблем у оцени и процени објективних и субјективних услова и могућности за приступање реализацији те идеје. Међутим, ма каква била оцена услова и могућности очигледно је да свеобухватност подруштљавања правосудне функције није могућа одједном, преко ноћи и на мах, јер је свакако у питању процес који мора да тече док не стигне до своје пуне афирмације и доминантног положаја. То значи да одређени услови морају бити испуњени и за само приступање тој трансформацији. У садашњој фази нашег друштвено-економског развитка очигледно је да су сазрели услови за једну развијенију фазу подруштљавања правосудне функције, јер су у нас раније осно-

вана мировна већа већ представљала ону прву, ембрионалну, фазу, прелазак на пут подруштвљавања правосуђа, тако да је сада било неопходно начинити корак даље. И тај корак је учињен.

Устав СФРЈ од 21. фебруара 1974. године у чл. 225. предвидео је:

„Самоуправни судови установљавају се као судови удруженог рада, арбитраже, мировна већа, изабрани судови и као други облици самоуправних суда“.

На тај начин Устав СФРЈ (као и устави свих социјалистичких република и покрајина, који садрже сличне или идентичне одредбе) даје генерално овлашћење — а тиме је поставио и обавезу — за установљавање самоуправних суда, а у чл. 223. предвидео је могућност установљавања самоуправних суда законом, прописом, самоуправним општим актом или споразумом странака, тако да је отворена широка могућност установљавања ових нових правосудних органа. Те могућности су, до сада, реализоване само делимично и то тако што су формирани судови удруженог рада (основни и републички односно покрајински) и законодавно учвршћена мировна већа. На први поглед изгледа мало, али је то у суштини веома много, јер представља значајно афирмисање самоуправног судства имајући у виду надлежност ових самоуправних судских органа а нарочито суда удруженог рада, који су већ до сада показали значајне резултате без обзира на почетне тешкоће које су имали. При томе треба имати у виду да све оно што је ново (наравно не само у области правосуђа) мора да прође кроз један период консолидације да би дошло до афирмације, јер се ново ипак тешко пробија имајући у виду навике, схватања, традиционализам, менталитет, неразумевање и коначно неке отпоре (свесне или несвесне), што све укупно објективно отежава и омета бржу афирмацију ових самоуправних правосудних органа. Но, без обзира на све то самоуправни правосудни органи функционишу и стичу одговарајућу репутацију и признање, што опет зависи од тога како се постављају према раду уопште, односно како се постављају у односу на функцију коју имају, метод рада и стил у раду, што све укупно даје елементе за њихову даљу афирмацију.

Чињеница да ће редовни судови, као органи државне власти морати да постоје све док је нужна држава — као организовани облик принуде владајуће класе па према томе и органи те принуде — не мења ништа у односу на закључак да је у нас у току процес подруштвљавања правосудне функције. Исто тако не мења ништа ни чињеница што, у односу на до сада формиране самоуправне судове још увек делује делимично и функција државе као мера принуде, будући да је извршивост и обавезност одлука самоуправних суда још делимично везана за редовне судове. Битна је чињеница да су самоуправни су-

дови установљени да делују и да остварују своју функцију. Мада је Уставом СФРЈ отворена могућност установљавања више врста самоуправних судова, за сада су установљени само судови удруженог рада (који у пуној мери остварују своју функцију) и мировна већа (која нису свугде активна, нарочито у већим урбаним срединама). Но, без обзира на то колико је самоуправних судова установљено и до које мере су они активизирани, неопходно је пружати пуну помоћ и подршку постојећим самоуправним судовима, а обезбедити ширење домена њихове делатности и функција како би се процес подруштвљавања правосудне функције што више и ефикасније развијао. Наравно да при томе треба имати у виду да тај процес треба, и мора, да буде систематичан и равномеран, јер у домену правосудне функције не могу бити прихватљива решења која не пружају могућност за правилну и ефикасну реализацију и заштиту свих друштвених односа и права радних људи и грађана. То пак не треба да значи ни сумњичаво или скептично прилажење решавању питања даљег подруштвљавања правосудне функције, нити оклевање онда када се оцени да су сазрели сви објективни и субјективни услови за предузимање нових мера и законодавних подухвата који обезбеђују даљи напредак у подруштвљавању правосудне функције.

Очигледно је да су сада већ сазрели услови за даље афирмисање самоуправних судских органа, па је Закон о кривичном поступку пошао корак даље од класичног поступања, и предвидео учешће мировних већа у одређеним процесним ситуацијама. Закон о кривичном поступку је предвидео учешће мировних већа само у односу на кривична дела за која се гони по приватној тужби, и то факултативно (чл. 52. ст. 3) и облигатно (чл. 445. ст. 1). Без обзира на то што је учешће мировних већа, за сада, ограничено само у односу на кривична дела за која се гони по приватној тужби, значајна је чињеница да то представља први продор самоуправне судске функције у кривичну процедуру, што је доказ да практично почиње подруштвљавање и домена кривичног поступања. Но, не треба бити нереалан па претпоставити да ће даље подруштвљавање кривичне процедуре ићи брзо и скоковито, јер треба увек имати у виду карактер кривичне процедуре као функције принуде, која је везана за нужност постојања државе, тако да ће кривична процедура бити једна од последњих функција државе која ће одумрети заједно са њом.

II. НОВИ ЕЛЕМЕНТИ У ЗАКОНУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Новела Законика о кривичном поступку од 24. децембра 1976. године унела је толико новина у кривичну процедуру, да је оправдано говорити о новом Закону о кривичном поступку, тим пре што је дошло и до промене назива. До сада смо имали „Законик“ а сада му је назив промењен у „Закон“, што је

уследило због тога што је из новог Закона изостављена сва она материја која је у законодавној надлежности република односно аутономних покрајина, тако да сада немамо кодификовану кривичну процедуру, па је оправдано што је измењен назив који одражава садржину.

Новине у Закону о кривичном поступку представљају не само усаглашавање са уставним променама већ и побољшање односно усавршавање која представљају значајан домет у развоју наше кривичне процедуре, без обзира на то што има решења која су спорног карактера. Низ позитивних елемената представља нов приступ односима, правила о дужностима процесних субјеката и објеката садрже више елемената подруштљавања кривичне процедуре, који ће свакако у даљем току развоја добијати све шире и шире димензије. Ти нови елементи су на пример обавеза на поуку неуче странке или другог субјекта (чл. 13); право грађана да подносе захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде (чл. 425. и следећи) — што је у ствари ограничени захтев за заштиту законитости, и најзад — као најважнији: увођење мировних већа у кривичну процедуру — мада је у ограниченом обиму (чл. 52. и 445).

Увођење мировних већа у кривичну процедуру има ограничен домет, и не треба ту ситуацију ни прецењивати ни потцењивати, јер би и један и други приступ довели до погрешних закључака. То значи да сада не треба очекивати спектакуларне ефекте и драстично смањење поступака по приватним тужбама, нити пак треба предвиђати одуговлачење и компликовање поступка по приватним тужбама. Свакако ће у прво време бити и лутања и тешкоћа, али је сигурно да ће се реалном и правилном применом свих норми, како оних из Закона о кривичном поступку тако и оних из Закона о мировним већима, показати ефектни резултати који се практично могу очекивати. У првом реду свакако ће се, кроз одговарајући период, повећати број успешних посредовања и мирења код мировних већа, а самим тим ће се нарушени односи ефикасније сређивати, јер је свакако ефикасније и потпуније успостављање поремећених односа када се странке измире, но када било која од њих добије судску сатисфакцију. Затим, такво поступање ће код странака све више стварати навику да се самоиницијативно обраћају мировним већима и да на тај начин регулишу своје поремећене односе, што ће — у крајњој линији — смањити број предмета пред првостепеним судовима. Сви истакнути ефекти ће допринети лакшем, бржем, једноставнијем и ефикаснијем разрешавању нарушених односа међу радним људима и грађанима, санирању једног броја насталих сукоба код мировних већа, стишавању страсти (које се у судском поступку и распаљују) а свакако и отклањању парничарског духа код неких људи.

Кад се сагледају све могућности и будући практични ефекти и резултати који се могу очекивати од ефикасног учествовања мировних већа у кривичној процедури, онда је очигледно

да је нужно настојати да се ови резултати и остваре, за шта је наравно неопходно упорно, стално, систематско и методично деловање свих фактора како би се то и реализовало.

Треба имати у виду да је у садашњој фази предвиђено паралелно и алтернативно учествовање мировних већа у кривичној процедури, али то ниуколико не умањује значај учешћа мировних већа у њиховој новој функцији.

III. ПОСТУПАК ПО ПРИВАТНИМ ТУЖБАМА

Према садашњем законодавном решењу поступак по приватним тужбама је двојак, и то без обзира да ли се ради о кривичним делима за чије су пресуђење надлежни општински или окружни судови (или првостепени односно основни судови — где их има), односно да ли се ради о редовном или скраћеном поступку. Ради се, наиме, о томе да је Закон о кривичном поступку (у даљем тексту: ЗКП) предвидео факултативно учешће мировног већа у поступку (чл. 52. ст. 3. ЗКП), и облигатно учешће мировног већа у поступку (чл. 445. ЗКП).

а) Факултативно учешће мировног већа у поступку

У чл. 52. ст. 3. ЗКП предвиђен је посебан рок за подношење приватне тужбе, као изузетак од рока из чл. 52. ст. 1. ЗКП, у случајевима када се оштећени самоиницијативно обратио мировном већу за посредовање. У таквом случају рок за подношење приватне тужбе суду тече од дана када је поступак пред мировним већем окончан (претпоставља се безуспешно), а уколико није окончан у року од три месеца, онда рок тече од протеча рока од три месеца од дана обраћања мировном већу. То значи да се оштећени може обратити мировном већу у року од три месеца од дана када сазна за дело и учиниоца и од дана обраћања мировном већу почиње да тече нови рок од три месеца у коме може (али не мора) да се оконча поступак мировања пред мировним већем. Према томе, рок за обраћање мировном већу је идентичан са роком од три месеца из чл. 52. ст. 1. ЗКП за подношење приватне тужбе.

Треба имати у виду да се оштећени може самоиницијативно обратити мировном већу за посредовање у односу на сва кривична дела за која се гони по приватној тужби и то без икаквог изузетка. Ово стога што у ст. 3. чл. 52. ЗКП није истакнут ниједан изузетак, а упућује се директно на ст. 1. чл. 52. ЗКП где је предвиђен рок за подношење приватне тужбе за сва дела која се гоне по приватној тужби, па је несумњиво да се та одредба односи без изузетка на сва дела за која се гони по приватној тужби.

Наведена одредба даље практично значи да се приватна тужба може поднети суду и у року од шест месеци од дана када је оштећени сазнао за кривично дело и учиниоца. Наравно да тужилац мора да докаже да се у року од три месеца обратио мировном већу за посредовање и да посредовање није успело, те да није дошло до измирења. Закон не решава питање како ће суд поступати у свим таквим случајевима, али се морају наћи решења која одговарају духу закона и сврси увођења мировних већа у процедуру.

Пошто је обраћање мировном већу препуштено иницијативи оштећеног, он то право може користити, али га не мора искористити. Међутим, ако он то право искористи, па тиме хоће и да користи привилеговани рок из чл. 52. ст. 3. ЗКП, онда он мора да докаже да је то право искористио и још да није дошло до мирјења. Ово стога што мирјење пред мировним већем искључује право на подношење тужбе — чл. 52. ст. 3. *in fine* ЗКП. То би у пракси требало да значи да је приватни тужилац у таквом случају дужан да уз приватну тужбу — коју подноси по протеку рока из чл. 52. ст. 1. ЗКП али унутар рока из чл. 52. ст. 3. ЗКП — поднесе и потврду мировног већа из које ће се тачно видети када се приватни тужилац обратио мировном већу ради посредовања (чиме се утврђује да ли је одржан рок из чл. 52. ст. 1. ЗКП) и потврда да мирјење није успело (чиме се утврђује да нема основа за одбачај приватне тужбе из чл. 52. ст. 3. *in fine* ЗКП).

Наравно да је судија дужан у сваком случају да проверава да ли је у односу на подношење захтева мировном већу за посредовање одржан рок из чл. 52. ст. 1. ЗКП, па ако утврди да тај рок није одржан, мора да одбаци приватну тужбу на основу чл. 438. ст. 1. у вези чл. 270. тач. 3. ЗКП.

Поставља се питање како поступити када приватни тужилац не приложи уз приватну тужбу потврду мировног већа, а само наводи да се обратио мировном већу и да због тога користи одредбу чл. 52. ст. 3. ЗКП. За такав случај нема изричитог решења у одредбама Закона о кривичном поступку, али ту процесну ситуацију треба решавати како на основу духа Закона, тако и на основу аналогије. У духу закона је да сваки онај који хоће да користи неко право, мора и да докаже да то и такво право има без обзира на то како ће он то своје право доказивати — у датом случају постојање права доказује се потврдом мировног већа. У односу на аналогију за конкретан случај интересантне су одредбе о повраћају у пређашње стање — чл. 92. ст. 1. ЗКП, на основу које се може дозволити повраћај у пређашње стање ако се одређени рок пропусти из оправданих разлога, а те оправдане разлоге треба доказати. Ако нема оправданих разлога не може се ни дозволити повраћај у пређашње стање. Према томе, пропуштање рока из чл. 52. ст. 1. ЗКП треба доказати чињеницом да је коришћен поступак из чл. 52. ст. 3. ЗКП. Ако се коришћење поступка из чл. 52. ст. 3. ЗКП

не докаже потврдом мировног већа, приложеном уз приватну тужбу, онда се приватна тужба мора одбацити на основу чл. 438. ст. 1. у вези чл. 270. тач. 3. ЗКП, јер је пропуштен рок по чл. 52. ст. 1. ЗКП. Овакво решење диктира и процесна економија и правна сигурност и отклањање могућности злоупотреба.

Није прихватљиво решење да суд, у случајевима када се приватна тужба подноси у року из чл. 52. ст. 3. ЗКП, а без потврде, по службеној дужности тражи од мировног већа извештај о томе да ли се приватни тужилац обратио за посредовање и када, те да ли је дошло до мирења или није. Такво решење би без потребе и неосновано оптеретило суд обимном администрацијом, мировна већа такође, а поступак би се без реалне потребе одуговлачио и компликовао.

Предложено решење о одбачају приватне тужбе без потврде мировног већа не би ниуколико ускратило или ограничило право приватних тужилаца, јер сваки приватни тужилац без икаквих тешкоћа може да добије од мировног већа одговарајућу потврду, уколико се стварно обратио мировном већу.

Посебно је питање од када се одредбе чл. 52. ст. 3. ЗКП могу, односно морају, примењивати. На основу чл. 565. ЗКП нови Закон ступа на снагу 1. јула 1977. године, али у чл. 557. ЗКП предвиђено је да ће се одредбе чл. 445. тог Закона (тј. одредбе о облигатном посредовању мировног већа) примењивати од дана када то буде одређено републичким, односно покрајинским законом. То значи да је одложена примена само чл. 445. ЗКП о облигатном посредовању мировних већа, али не и одредбе чл. 52. ст. 3. ЗКП, што значи да се одредбе чл. 52. ст. 3. ЗКП имају примењивати почев од 1. јула 1977. године, тј. са ступањем закона на снагу. Овакво решење одговара и суштини одлагања ступања на снагу чл. 445. ЗКП, будући да облигатно посредовање мировног већа претпоставља постојање мировних већа у свим месним заједницама, у одређеним организацијама удруженог рада, другим организацијама и заједницама. Објективно, услови за развој шире мреже мировних већа су различити, па је због тога препуштено републикама и покрајинама да оне утврде када су испуњени одговарајући услови за примену одредбе чл. 445. ЗКП и да законом одреде дан од када ће се та одредба примењивати.

Није прихватљиво мишљење да се одредбе чл. 52. ст. 3. ЗКП такође имају примењивати од дана када то буде одређено републичким односно покрајинским законом.* Ово мишљење полази од аналогне примене чл. 557. ЗКП у односу на чл. 445, па га проширује и на чл. 52. ст. 3. Међутим, треба имати у виду да је аналогија у кривично-процесном праву дозвољена ипак у одређеним границама и да се њен домет не може проширивати, а поготово не на изричито предвиђене изузетке. Треба имати у

* О. Цвијовић—Д. Поповић: Закон о кривичном поступку са коментаром, објашњењима и упутствима за практичну примену, изд. „Савремена администрација”, Београд 1977, стр. 40.

виду да је у чл. 557. ЗКП изузетно предвиђено одлагање ступања на снагу одредаба чл. 445. ЗКП, али не и одредаба чл. 52. ст. 3. ЗКП. Изузеци у закону се морају тумачити и примењивати врло рестриктивно, и не може се аналогijом проширивати домет изричито предвиђених изузетака, а поготово не на различите процесне ситуације. Одредбом чл. 557. ЗКП одложена је примена чл. 445. ЗКП који решава облигатно учешће мировних већа САМО када се ради о кривичним делима против части и угледа и лаке телесне повреде — дакле на одређена кривична дела. Међутим, одредбе чл. 52. ст. 3. ЗКП се односе на СВА кривична дела за која се гони по приватној тужби на основу чл. 52. ст. 1. ЗКП, али је за те случајеве предвиђено факултативно обраћање мировном већу, што значи да се приватни тужилац може обратити мировном већу, али не мора, нити је суд обавезан да доставља приватну тужбу мировном већу на посредовање. То су квалитативне разлике које морају бити различито третиране, јер се поставља питање који би разлози оправдавали искључивање мировних већа из поступка посредовања већ почев од 1. јула 1977. године, уколико се оштећени обрати за посредовање. При томе треба имати у виду да ће се оштећени моћи обраћати мировном већу за посредовање и у односу на кривична дела против части и угледа и лаке телесне повреде, већ од 1. јула 1977. године, јер таква могућност није ниједном одредбом закона искључена, а чл. 52. ст. 3. ЗКП баш на такав поступак упућује.

б) Облигатно учешће мировног већа у поступку

Одредба чл. 52. ст. 3. ЗКП предвиђа факултативно учешће мировног већа у посредовању у односу на СВА кривична дела за која се гони по приватној тужби. Међутим, у чл. 445. ЗКП предвиђено је облигатно учешће мировног већа у посредовању, али само када се ради о кривичним делима против части и угледа и кривичних дела лаке телесне повреде.

Примена одредбе чл. 445. ЗКП одложена је на основу чл. 557. ЗКП до дана када то буде одређено републичким односно покрајинским законом. До сада ниједним законом није одређено од када ће се та одредба примењивати, али ће свакако то бити одређено зависно од услова сваке републике односно покрајине. Но, без обзира на то што до сада није одређено од када ће се одредба чл. 445. ЗКП примењивати, вредно је позабавити се процесним аспектима тог поступка, поготово што је то нови на нашој кривичној процедури, а и због тога што се одредбе чл. 445. преплићу са одредбама чл. 52. ст. 3. ЗКП.

Као прво, треба поново нагласити да се одредбе чл. 445. ЗКП односе САМО на кривична дела против части и угледа и на кривична дела лаке телесне повреде, а не на сва кривична дела за која се гони по приватној тужби.

У поступку за кривична дела против части и угледа извршена путем штампе, радија или телевизије, не примењују се одредбе чл. 445. ст. 1—3. ЗКП као обавезне на основу чл. 445. ст. 5. ЗКП, али ипак није искључено обраћање мировном већу на основу чл. 52. ст. 3. ЗКП. Према томе, када се ради о кривичним делима наведеним у чл. 445. ЗКП поступку пред судом по приватној тужби МОРА претходити поступак мирења пред мировним већем или другим самоуправним судом који би био надлежан. Поступак пред мировним већем мора претходити било по иницијативи оштећеног било по службеној дужности. Наиме, када се ради о кривичним делима наведеним у чл. 445. ст. 1. ЗКП, оштећени може да се обрати за посредовање мировном већу и пре подношења приватне тужбе, на основу чл. 52. ст. 3. ЗКП, па у таквом случају суд није обавезан да поступа по чл. 445. ст. 1. уколико су испуњени услови из чл. 445. ст. 4. будући да је у таквом случају исход практично решен посредовањем мировног већа. Наравно да у случају факултативног посредовања, ако оно не успе, приватни тужилац мора да поднесе потврду мировног већа о томе да захтев за посредовање поднет са назначењем тачног датума (ради оцене благовремености на основу чл. 52. ст. 1), те установљењем да мирење није успело, јер је то једна од претпоставки за поступак по приватној тужби. Ако уз приватну тужбу буде поднета одговарајућа потврда мировног већа, онда суд не мора приватну тужбу достављати мировном већу — на основу чл. 445. ст. 1. ЗКП, јер је очигледно да је посредовање мировног већа било неуспешно, па нема никакве сврхе понављати тај поступак и без потребе одуговлачити поступак.

Када се ради о приватној тужби за кривична дела предвиђена у чл. 445. ст. 1 (изузев оних из чл. 445. ст. 5), онда је поступак суда специфичан, јер је изричита обавеза да се приватна тужба уступи мировном већу ради покушаја мирења странака.

Уступање приватне тужбе мировном већу врши се простим администраирањем, без доношења било какве формалне одлуке. То значи да се не доноси ни решење ни наредба о уступању, јер то не произилази из текста одредбе чл. 445. ст. 1. Пошто је употребљен израз „уступиће” то указује на административно поступање идентично оном из чл. 437, за које је досадашња пракса јединствено прихватила административно достављање предмета надлежном јавном тужиоцу који поступа пред вишим судом.

Пошто приватну тужбу уступи мировном већу, суд мора предмет ставити у евиденцију са роком од три месеца, с обзиром да је то рок у коме или мировно веће треба да извести о успелом посредовању, или пак да је наступила претпоставка да мирење није успело — чл. 445. ст. 4 — и да се мора заказати главни претрес.

Ако мировно веће у року од три месеца извести да је мирење успело и да је приватни тужилац изјавио да одустаје од

тужбе тада се приватна тужба одбацује — чл. 445. ст. 4. Овде треба имати у виду да закон изричито тражи да приватни тужилац изјави да одустаје од тужбе, па таква изјава треба да буде дата пред мировним већем. Наравно да неће бити проблема са таквом изјавом када посредовање мировног већа буде успешно и када се странке измире, јер измирење само по себи искључује даље спорење, па ће приватни тужилац, који се измирио са оптуженим, свакако дати изјаву да одустаје од тужбе. Но, треба имати у виду тај законски захтев, па у сваком случају обезбедити и тај услов.

Посебно треба имати у виду чињеницу да је закон изричито предвидео да у случајевима из чл. 445. ст. 1. приватни тужилац мора доставити један примерак тужбе и за мировно веће — чл. 77. ст. 1. Та одредба омогућава суду да одмах по протеку рока од три месеца — из чл. 445. ст. 4 — може заказати главни претрес. Према томе, при пријему тужбе за кривична дела предвиђена у чл. 445. ст. 1. судија одмах мора да утврди да ли је тужба предата у довољном броју примерака по чл. 77. ст. 1. па да у случају недостатка поступи по чл. 77. ст. 2.

Обавеза поступања по одредбама чл. 445. ст. 1. никако не значи да судија није обавезан да поступа по одредбама чл. 436. и 438. и да одмах по пријему одбаци приватну тужбу ако нађе да стоје основи из чл. 270. тач. 1—3. То значи да поступак по чл. 436—438. у вези чл. 270. тач. 1—3. треба обавезно да претходи поступању по чл. 445. ст. 1, јер тек ако нема основа за одбачај приватне тужбе онда се може прихватити тужба достављена мировном већу на поступак ради посредовања.

Ако је оштећени јавном тужиоцу поднео пријаву због кривичног дела тешке телесне повреде или лаке телесне повреде за коју се гони по службеној дужности, па јавни тужилац одбаци пријаву, или одустане од гоњења, онда предузимањем гоњења оштећени долази у положај приватног тужиоца и са његовом приватном тужбом треба поступати на начин предвиђен у чл. 445. ст. 1. Ово стога што претходно поступање јавног тужиоца не мења карактер приватне тужбе коју оштећени подноси накнадно као свој захтев за кривично гоњење.

Посебно је питање како поступити ако јавни тужилац на главном претресу одустане од оптужбе за кривично дело тешке телесне повреде или кривично дело лаке телесне повреде за које се гони по службеној дужности, па приватни тужилац предузме гоњење за кривично дело лаке телесне повреде. Закон ову ситуацију не решава, па се мора ценити како сврха тако и смисао одредбе чл. 445, да би се нашао одговор на то питање. Мора се поћи од тога да би се у датој ситуацији предузимање гоњења морало сматрати приватном тужбом и са њом поступити по одредбама чл. 445. ст. 1. и уступити је мировном већу, али се поставља питање колико би такав поступак био рационалан и ефикасан. Сврха одредбе чл. 445. је да се пре судског поступка покуша измирење странака, ако је то могуће. Пошто је у конкретном случају главни претрес већ у току, питање

је да ли би се одлагањем поступка остварио неки ефекат. Ако је оштећени спреман да предузме гоњење онда је основана претпоставка да не жели да се мири, па би било илузорно ангажовати и мировно веће и одуговлачити поступак, и због тога смо мишљења да у таквој процесној ситуацији не треба предмет уступати мировном већу, него треба наставити и окончати главни претрес, што је и у духу одредбе чл. 14. ЗКП који обавезује на ефикасан поступак.

Уколико у року од три месеца од достављања приватне тужбе мировном већу суд не добије извештај о томе да је мирење успело и да је оштећени изјавио да одустаје од оптужбе, судија је дужан да закаже главни претрес, — чл. 445. ст. 4. Тада су могуће три различите процесне ситуације, и то:

- 1) да мировно веће, у међувремену од заказивања главног претреса, достави извештај о мирењу и повлачењу приватне тужбе;

- 2) да на главни претрес оптужени донесе извештај мировног већа о мирењу и повлачењу приватне тужбе; и

- 3) да извештај мировног већа не буде ни достављен ни донет до почетка главног претреса.

Решења наведених процесних ситуација су следећа: у случају наведеном под 1) приватну тужбу треба одбацити; у случају под 2) приватну тужбу такође треба одбацити — у оба случаја позивом на одредбу чл. 445. ст. 4. У случају под 3) редовно се одвија главни претрес и доноси одговарајућа пресуда. Одбијајућа пресуда не долази практично у обзир, јер би се она могла донети само у случају да у току главног претреса стигне извештај мировног већа — о мирењу и повлачењу тужбе, а то би странке већ раније саопштиле, или уопште не би дошле на главни претрес.

На основу чл. 436. ст. 1. и 3. ЗКП по пријему приватне тужбе судија може да спроведе поједине истражне радње ако сматра да су потребне. Ако се мора поступати по чл. 445. ст. 1, онда евентуалне истражне радње судија може да спроводи тек када прими извештај мировног већа да мирење није успело, односно када протекне рок из чл. 445. ст. 4. Ово стога што нема сврхе спроводити истражне радње када се не зна да ли ће се поступак даље водити. Једино ако би се радило о некој истражној радњи чије би спровођење касније било знатно отежано или онемогућено, онда би се та истражна радња могла спровести и раније (на пример ако предложени сведок иде на дужи боравак у иностранство, или је сведок тешко болестан и т. сл.), али је то само изузетно.

Могућа је ситуација да се по приватној тужби донесе пресуда, пошто мировно веће није доставило никакав извештај, али да се накнадно пред мировним већем странке измире и да оштећени изјави да одустаје од тужбе, па се наравно и та процесна ситуација мора респектовати. На основу чл. 57. ЗКП приватни тужилац може одустати од приватне тужбе до завршетка главног претреса, што значи да не може одустати у жалбеном

поступку. Међутим, када се ради о поступку на основу чл. 445. ЗКП онда је у питању посебна процесна претпоставка да мирења нема и да се тек тада може водити даљи поступак по приватној тужби. То произилази како из чл. 445. ст. 4. — за кривична дела предвиђена у ст. 1. тог члана, а такође из чл. 52. ст. 3. — у односу на сва кривична дела за која се гони по приватној тужби. Према томе, у односу на сва кривична дела за која се гони по приватној тужби мирење пред мировним већем је апсолутна процесна сметња за даље вођење поступка уопште, па се поставља питање зашто та процесна сметња не би могла да има утицај на судбину приватне тужбе и у жалбеном поступку. Одбијајућа пресуда се доноси између осталог, када „... постоје друге околности које искључују кривично гоњење” — чл. 349. тач. 6. ЗКП, а постигнуто мирење пред мировним већем искључује право на подношење приватне тужбе односно представља основ за одбачај приватне тужбе — чл. 52. ст. 3. *in fine* и чл. 445. ст. 4. реченица прва, што значи да је мирење околност која искључује кривично гоњење. То значи да треба узети да и накнадно мирење има исти процесни значај и да другостепени суд мора узети у обзир чињеницу постигнутог мирења и ценити то мирење на исти начин као и првостепени суд, тј. као процесну претпоставку за кривично гоњење, па када та претпоставка отпадне онда мора да узме да стоје околности из чл. 349. тач. 6. ЗКП које обавезују да се донесе пресуда којом се оптужба одбија. Ако се не би тако поступило, пали бисмо у пуки формализам који нема самосталне сврхе, а са друге стране не бисмо уважавали вољу странака — које располажу са својим захтевом — изражену кроз посредовање мировног већа.

IV. ПОСЕБНИ СЛУЧАЈЕВИ ПОСТУПАЊА

Увођење самоуправних судова — мировних већа у кривичну процедуру несумњиво је захтевало нешто шире законодавно регулисање но што је учињено, али је сада ситуација таква да се још неке процесне ситуације морају решавати аналогизама односно утврђивањем духа закона, и на тај начин утврдити како у одређеним случајевима поступати. За сада се као првенствено постављају питања: 1 — поступање у случају подношења противтужбе, и 2 — поступање у случајевима када су у питању кривична дела за која се води редован поступак а не скраћени поступак.

1) Поступање у случају подношења противтужбе

На основу чл. 52. ст. 2. ЗКП у случају подношења приватне тужбе због кривичног дела увреде (али само увреде и ниједног другог кривичног дела за које се гони по приватној тужби) окривљени може до завршетка главног претреса поднети противтужбу против приватног тужиоца који му је увреду повратио.

Право на подношење противтужбе отвара више процесних проблема које треба на адекватан начин решавати. При томе треба увек имати у виду да примена ових одредаба може доћи у обзир само онда када су и приватни тужилац и подносилац противтужбе истог боравишта или пребивалишта односно ако су запослени у истој организацији удруженог рада или другој самоуправној организацији или заједници — чл. 445. ст. 2.

Као прво, поставља се питање да ли са противтужбом треба поступити као са тужбом на основу чл. 445. ст. 1. ЗКП. Пошто у принципу тужба и противтужба треба да буду решене једном те истом пресудом (или другом одлуком — зависно од процесне ситуације), то би упућивало на истоветан поступак са противтужбом као и са тужбом, мада процесне ситуације несумњиво упућују на то да не треба увек идентично поступати, већ да треба ценити резон и потребу оваквог или онаквог поступања у датој ситуацији. У том правцу могуће су разне процесне ситуације које треба различито решавати зависно од тога када је противтужба поднета те у којој фази поступка по тужби.

а) Ако су тужба и противтужба поднете истовремено онда треба, као прво, донети решење о спајању поступка (наравно ако нема основа за одбачај било тужбе или противтужбе), па и тужбу и противтужбу доставити надлежном мировном већу, под претпоставком да су оба тужиоца са боравиштем или пребивалиштем у истој општини, односно ако су запослени у истој организацији удруженог рада, другој самоуправној организацији или заједници у којој постоји мировно веће — чл. 445. ст. 2. Уколико се тужба и противтужба доставе мировном већу истовремено, онда рок из чл. 445. ст. 3. тече заједнички за обе тужбе. У таквом случају мировно веће ће свакако истовремено расправљати о поднетим тужбама, па ако посредба не успе, онда је оно успело у односу на обе тужбе истовремено јер по суштини ствари не може бити другачије. Тада мировно веће треба да достави извештај о мирењу са изјавама оба тужиоца да одустају од тужбе односно противтужбе — чл. 445. ст. 3. Овде треба имати у виду да је потребна изричита изјава тужиоца да одустаје од тужбе, али исто тако и изјава противног тужиоца да одустаје од противтужбе, будући да се одредбе о одустанку од тужбе морају аналогно примењивати и на противтужбу. Када прими извештај о мирењу и одустајању, судија ће решењем одбацити и тужбу и противтужбу.

У случају да мировно веће не достави извештај о мирењу и одустајању у року од три месеца — чл. 445. ст. 4. in fine — судија заказује главни претрес у односу на тужбу и противтужбу. Уколико након заказивања главног претреса односно до завршетка главног претреса дође до мирења пред мировним већем и оно достави извештај о мирењу и одустајању, онда ће суд поступити на начин изложен напред — под III/б.

б) Ако су тужба и противтужба поднете у различито време, онда суд треба посебно да цени како ће поступити са противтужбом. Уколико је од достављања тужбе мировном већу про-

текло више времена, тако да је близу истек рока из чл. 445. ст. 4. онда је практично непотребно достављање противтужбе мировном већу. Ово стога што ће, или протећи рок од три месеца из чл. 445. ст. 4 — па се мора заказати главни претрес, или ће пак бити достављен извештај о мирењу — који треба да садржи и изјаве о повлачењу и тужбе и противтужбе (без обзира што она није достављена мировном већу), па се тада одбацују и тужба и противтужба.

Треба имати у виду и чињеницу да је могуће да подносилац противтужбе прећути да је поднео противтужбу па да пристане на мирење и да тужилац изјави да одустаје од приватне тужбе, тада на основу те изјаве суд донесе решење о одбачају приватне тужбе, али да остане нерешено питање противтужбе. У таквом случају би свакако било потпуно оправдано подносиоца противтужбе казнити новчаном казном у смислу чл. 144. ст. 1, јер би то било очигледно поступање управљено на очигледно одуговлачење кривичног поступка. Но, и на ред казне суд би морао, у таквом случају накнадно да достави противтужбу мировном већу на поступак, јер је ипак очигледно да се на основу чл. 445. ст. 1. поступак и по приватној тужби и по противтужби мора спроводити истоветно, будући да су оне идентични процесни акти.

Иначе, са становишта процесне економије није оправдано накнадно достављање противтужбе мировном већу, јер се тиме одмах отвара нов рок од три месеца из чл. 445. ст. 4, а што је могуће избећи уз очување свих права странака. Напред изложено прећуткивање поднете противтужбе је само теоретски претпостављена могућност злоупотребе права, која практично не би требало да дође до изражаја.

Уколико не дође до мирења у поступку пред мировним већем поводом тужбе, онда је јасно да би било илузорно слати противтужбу мировном већу, будући да међу странкама нема воље ни основа за мирење па је основано претпоставити да се такав спор може решити једино одлуком редовног суда као органа државне власти.

Када се процењује који би рок био оправдан за достављање накнадне противтужбе мировном већу, онда би одређење требало тражити у аналогiji — мало шире схваћеној — са општим процесним роковима које познаје Закон о кривичном поступку, и то са оним који су приближно истог значаја. Вероватно је да би рок од 15 дана био најреалнији и најприкладнији, а одговара новом року за изразу пресуде као и року за изјављивање жалбе против пресуде, тим пре што не продужује знатно претходни ток рока од три месеца из чл. 445. ст. 4, који већ тече од претходног достављања приватне тужбе мировном већу. На тај начин би се обезбедило да мировно веће зна о поднетој противтужби и да је у могућности да о њој истовремено расправља. Изгледа да дужи рок не би био сврсисходан нарочито полазећи од тога да би обе странке пред мировним

већем изложиле оне процесне радње које су предузеле, па би се на тај начин спор могао у целини решити у поступку мирења пред мировним већем.

в) Могућа је ситуација да се противтужба поднесе по протеку рока из чл. 445. ст. 4, а пре почетка главног претреса. У таквој ситуацији противтужбу не треба уопште достављати мировном већу, јер је тада ситуација јасна. Наиме, ако суд добије извештај да мирeње није успело, онда је илузорно поводом противтужбе поново иницирати поступак пред мировним већем, јер је очигледно да странке нису вољне да се мире и да повуку тужбу односно противтужбу.

У случају да суд не добије никакав извештај од мировног већа, онда се заказује главни претрес поводом приватне тужбе, па ако у међувремену од заказивања главног претреса до почетка главног претреса буде поднета противтужба онда њу не треба достављати мировном већу, јер и недостатак извештаја нешто индицира. Наиме, ако у року од три месеца од достављања приватне тужбе мировном већу не стигне никакав извештај, онда или мирeње није успело, или пак мировно веће није активно, па према томе нема сврхе достављати противтужбу на поступак, и на тај начин само одуговлачити кривични поступак, већ треба спојити поступак и једном одлуком решити и питање тужбе и питање противтужбе.

г) Могућа је, и не само теоретски, ситуација да мировно веће извести да је мирeње успело и да је приватни тужилац изјавио да одустаје од тужбе (онда се на основу чл. 445. ст. 4. приватна тужба одбацује), али да тада буде поднета противтужба. У таквој ситуацији не може се одбацити и противтужба (јер тужба и противтужба нису у акцесорном односу), већ се са противтужбом тада мора поступати као са тужбом и доставити је мировном већу на основу чл. 445. ст. 1, ради посредовања. Ово стога што одредба чл. 52. ст. 2. ниуколико не мења карактер приватне тужбе оној тужби која се подноси за повраћену увреду, већ јој само одређује посебан процесни рок за подношење, посебно до завршетка главног претреса. Без обзира што и Закон ту тужбу назива противтужбом, он јој тиме није изменио правну суштину и процесни значај, па се због тога и са њом мора поступати на исти начин као и са сваком другом приватном тужбом.

д) Најзад, могућа је и ситуација да се противтужба поднесе и на главном претресу, јер такво изричито овлашћење постоји у Закону — чл. 52. ст. 2. У таквом случају несумњиво је да се противтужба не мора — па чак и не може слати мировном већу, јер је очигледно да већ сам ток поступања указује да се не може очекивати успех у покушају мирeња. Наиме, када је по приватној тужби у току главни претрес, онда је несумњиво да је раније са приватном тужбом поступљено по члану 445. ст. 1. и да тај поступак није имао успеха, јер или је добијен негативан извештај од мировног већа или није добијен извештај у року од три месеца, па је заказан главни претрес који

је у току, и на коме је поднета противтужба. Пошто је у таквој процесној ситуацији илузорно очекивати мирeње, било би само непотребно одуговлачење кривичног поступка ако би се главни претрес прекидао ради достављања противтужбе мировном већу.

Раздвајање поступка и доношење пресуде по приватној тужби а достављање противтужбе мировном већу такође не долази у обзир, јер би се на тај начин онемогућило остварење суштине и сврхе одредбе чл. 52. ст. 2, која предвиђа посебан рок за противтужбу. Наиме, Закон је у чл. 52. ст. 2. дао посебан рок за подношење приватне тужбе оном оштећеном коме је увреда повраћена да се заштити од искључиве тужбе за увреду, тако што му је омогућио да ту приватну тужбу (коју је и Закон назвао противтужба), поднесе до завршетка главног претреса, што значи да је омогућио том оштећеном да оцењује опортуност подношења тужбе све до краја главног претреса. Када се има у виду да материјалноправне одредбе предвиђају посебан третман у кажњавању у случају повратне увреде, онда следи закључак да је неопходно (сем када је то немогуће) по правилу спровести јединствен поступак по тужби и противтужби, како би се на основу истоветног чињеничног стања донео закључак о кривици једне или обе стране, те оценом објективно и субјективно изражене друштвене опасности и дела и учинилаца изрекле одговарајуће санкције, односно једна или обе странке ослободиле од оптужбе. Сви ови разлози несумњиво оправдавају закључак да противтужбу поднету на главном претресу не треба достављати мировном већу.

2. Поступање када су у питању кривична дела за која је предвиђен редован поступак

Када се ради о кривичним делима против части и угледа (сем оних која су извршена путем штампе, радија или телевизије — чл. 445. ст. 5) и лаке телесне повреде поступак предвиђен у чл. 445. спроводи се по скраћеном поступку — Глава XXV — чл. 430—444, а у чл. 52. ст. 3. предвиђена је могућност обраћања мировном већу у односу на сва кривична дела за која се гони по приватној тужби. Како је напред наведено поступак пред мировним већем је факултативан — чл. 52. ст. 3. и облигаторан — чл. 445. ст. 1, али је мирeње пред мировним већем — под условом да је уз мирeње дата изјава о одустајању од тужбе — процесна сметња за покретање кривичног поступка на приватној тужби — чл. 445. ст. 4. Но, у чл. 52. ст. 3. предвиђено је да је и само мирeње процесна сметња и без изричите изјаве о одустанку од тужбе.

Према томе, треба увек имати у виду и ценити разлику између процесних реперкусија код факултативног и код облигаторног посредовања, јер је код факултативног посредовања и сама чињеница мирeња процесна сметња, док је код облигаторног посредовања уз мирeње неопходна и изјава о одустанку од

тужбе. Ова квалитативна разлика је јасна када се узме у обзир чињеница да факултативно обраћање мировном већу, или другом самоуправном суду, претпоставља виши степен свести о томе да се настали спор, или сукоб, може решити и без државне принуде, без учешћа редовног суда, па је тада потпуно оправдано прихватити мирење као чињеницу која онемогућава даљи поступак пред редовним судом. Ово тиме пре што се у чл. 52. ст. 3. предвиђа обраћање мировном већу, односно другом самоуправном суду, пре подношења приватне тужбе или захтева за гоњење, док је у чл. 445. ст. 1. предвиђено уступање приватне тужбе мировном већу пошто је она већ поднета наведеном редовном суду.

Овде треба имати у виду још једну интересантну процесну ситуацију. Наиме, у чл. 52. ст. 3. је генерално наведено да се поступак по тој одредби има спроводити у сваком случају када се приватни тужилац обрати самоуправном суду, не изузимајући кривична дела предвиђена у чл. 445. ст. 1. Према томе, ако се оштећени обрати мировном већу за посредовање пре подношења приватне тужбе, и у односу на кривична дела из чл. 445. ст. 1, па дође до мирења, онда није потребно посебно изјашњење о тужби (јер она још није ни поднета), али остварено мирење искључује право приватног тужиоца на подношење тужбе. Ако он и поред тога поднесе приватну тужбу, она се мора одбацити, што произилази из изричите одредбе чл. 52. ст. 3. *in fine*.

По приватној тужби се гоне и кривична дела за која је предвиђен редован поступак, као што су крађа, тешка крађа, разбојничка крађа и др. која су извршена према блиским сродницима или лицима са којима извршилац живи у заједничком домаћинству. Уколико у односу на та кривична дела дође до мирења пре подношења одговарајућег захтева за гоњење, онда се у евентуалном кривичном поступку мора адекватном одлуком отклонити покретање кривичног поступка.

Уколико јавни тужилац одбаци пријаву, пошто утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по приватној тужби, онда приватни тужилац мора да предузме гоњење било стављањем захтева за спровођење истраге — чл. 158. ст. 1. у вези чл. 176. ст. 1. било подношењем приватне тужбе — чл. 261. ст. 2, у вези чл. 264. ст. 1. Ако је приватни тужилац пре подношења захтева за спровођење истраге или приватне тужбе затражио посредовање мировног већа и ту постигао мирење, по његовом захтеву се не може водити кривични поступак. Ако је у таквој процесној ситуацији приватни тужилац поднео захтев за спровођење истраге онда истражни судија треба да затражи одлуку већа на основу чл. 159. ст. 7, а веће поводом противљења истражног судије треба да донесе одлуку на основу чл. 171. ст. 1. тач. 3, јер је мирење процесна сметња која искључује гоњење. Исти је случај и ако приватни тужилац поднесе приватну тужбу — чл. 261. ст. 1. у вези чл. 264. ст. 2. и чл. 270. тач. 4, јер и у том случају стоји мирење као процесна сметња која искључује гоњење.

Ако приватни тужилац непосредно поднесе захтев за спровођење истраге или поднесе приватну тужбу а претходило је мирeње, онда и у тим случајевима треба да се донесу истоветне одлуке, као и у случају када је јавни тужилац одбацио кривичну пријаву.

Као што се види, и у односу на тежа кривична дела, и у редовном поступку, за која се гони по приватној тужби, мирeње пред било којим самоуправним судом представља процесну сметњу за кривично гоњење, а на ту процесну сметњу суд мора увек да пази по службеној дужности и донесе одговарајућу одлуку. И у односу на ова кривична дела могуће су разне процесне ситуације у вези са сазнањем суда — о постојању те процесне сметње. Но, без обзира када сазна за чињеницу претходног мирeња суд мора ту чињеницу да узме у обзир и обустави кривични поступак одређеном одлуком, па и пресудом којом се оптужба одбија — ако за ту процесну сметњу сазна у току главног претреса. Наравно, да и у овим случајевима може доћи до примене одредбе чл. 144. ст. 1, уколико је оштећени прећутао да је уследило мирeње — па је због тога без основа вођен кривични поступак, јер се мора узети да је тиме проузроковано очигледно одуговлачење кривичног поступка.

V. ЗАКЉУЧАК

Самоуправни судови, као нови елементи нашег самоуправног социјалистичког друштвено-политичког механизма, представљају значајан корак у подруштљавању правосудне функције, која је до сада сматрана као искључиви домен државне власти. Увођење мировних већа и других самоуправних суда и у кривичну процедуру представља почетак трансформације кривичне процедуре у свеобухватни механизам друштвене самозаштите. Због тога је нужно одговарајуће законске нормe стриктно спроводити у живот, јер је то адекватан пут за идејно, теоретско и законодавно преовладавање нових путева у даљем подруштљавању правосудне функције.

Закон о кривичном поступку, који је ступио на снагу 1. јула 1977. године, предвидео је облигатно и факултативно обраћање мировним већима или другим самоуправним судовима, за сада само у односу на она кривична дела за која се гони по службеној дужности. Факултативно обраћање самоуправним судовима — чл. 52. ст. 3 — има процесни значај, већ од 1. јула 1977. године, а облигатно — чл. 445. ст. 1 — тек од дана када то буде одређено републичким односно покрајинским законом — чл. 557. Но, без обзира од када се примењује која одредба, оне имају истоветан процесни значај и производе одговарајуће процесно дејство, о чему суд мора да води рачуна по службеној дужности.

Најзад, изложени погледи на питања и проблеме, у вези са функцијом самоуправних судова у кривичној процедури, не претендују на свеобухватност и комплексност, јер је несумњиво да ће пракса пружити и друга питања и проблеме који ће се морати решавати.

Јован А. Јерковић
судија Врховног суда Војводине

ПРИВРЕМЕНА МЕРА (НАРЕДБА)

Претпоставке за издавање привремене мере — врсте привремених мера

Поред извршења које се дозвољава и спроводи на основу правоснажних и извршивих извршних наслова правна правила извршног поступка (ИП) предвиђају и обезбеђење као посебан и изузетан начин извршења, које се може спровести у оној фази поступка када извршни наслов још није постао правоснажан или још није истекао рок одређен за испуњење досуђене чинидбе, као и у случају пре него што је покренут судски поступак (парнични, ванпарнични, извршни).

Ово обезбеђење се може постићи само средствима (мерама) предвиђеним правним правилима извршног поступка као што су: извршење ради претходног испуњења, извршење ради обезбеђења и привремене мере (наредбе). Међутим, између привремене мере и осталих поменутих средстава обезбеђења постоји битна разлика. Привременом мером се остварује само фактичко обезбеђење захтева повериоца (тражиоца извршења) као странке у опасности, док се оним другим мерама стиче заложно право односно право првенства намирења свог потраживања из заплетењене ствари под условом накнадне способности извршног наслова за извршење, дакле стварно правна овлашћења, — иако само условно под одређеним претпоставкама. Такво право се не конституише привременом мером с обзиром да она има за сврху само да се кроз одређено време задржи постојеће стварно стање ради обезбеђења будућег принудног извршења. То се обезбеђење постиже налогом суда да се кроз одређено време одржи једно конкретно стање онако какво постоји, јер се издавањем привремене мере противнику предлагача забрањује поступање на начин којим се нарушава постојеће стварно стање, чиме би се осујетило или знатно отежало извршење права повериоца доцније када дође до извршног наслова. С обзиром на ову сврху привремене мере могућност њеног издавања и није везана за одређену фазу судског поступка и у томе је њена основна специфичност, али уз ограничење да не постоје услови за оствари-

вање извршења ради обезбеђења. Стога и поред издате привремене мере други повериоци такође могу спроводити извршење у погледу исте ствари уколико за своју корист имају ваљан извршни наслов.

Као даљу разлику треба истаћи да средства за обезбеђење путем одређивања привремене мере нису по правним правилима извршног поступка таксативно наведена, сем изузетно ако је у питању новчано потраживање. Зато се препушта оцени суда да зависно од околности сваког конкретног случаја примени оно средство обезбеђења путем привремене мере које је најпогодније. Поред тога за привремену меру је карактеристично и то да је одмах извршава.

И поред изнетих разлика између привремене мере и извршења ради обезбеђења као средстава обезбеђења постоји нешто заједничко, а то је њихов идентичан циљ да се осигура будућа принудна реализација имовинскоправног захтева повериоца без чега би се она иначе осујетила или знатно отежала.

Следило би из напред изложеног да није могућа кумулација извршења ради обезбеђења и привремене мере, а правно правило из пар. 19. бив. ИП које говори и уређује кумулацију средстава за извршење не односи се на кумулацију извршења ради обезбеђења и привремене мере, јер сврха ових средстава за обезбеђење тј. привремених мера није у томе да се повериоцу пружи могућност намирења пред оним повериоцима, који су већ раније стекли извршни наслов. Сем тога привремена мера није дозвољена у оном случају када постоје услови да се иста сврха оствари, а ради које се тражи њено издавање, исхођењем извршења ради обезбеђења.

Надаље је важно истаћи као нарочито карактеристично за привремену меру да се њеним дозвољавањем не сме прејудиирати коначна судска одлука. Наиме, није дозвољено путем привремене мере усвојити све оно што би странка у опасности могла својевремено постићи извршењем на основу судске одлуке изречене у њену корист. То значи да суд не би смео уважити предложени захтев привремене мере ако се он подудара са петитом постављеним у тужби којим се тражи налагање одређене чинидбе. Ово је сасвим на месту, јер као што је већ напред речено привремена мера нема за сврху принуђивање дужника на испуњење обавезе или спречавање евентуалних даљних повреда уговора, већ једино да спречи онемогућавање остварења захтева или пак да се поверилац заштити од промене садашњег стања, која је скопчана са опасношћу наступања по њега ненакнадиве штете. Међутим, ово начело да привремена мера не сме прејудиирати коначну судску одлуку не важи за ону привремену меру која треба да послужи ради спречавања насиља које прети или ради отклањања ненакнадиве штете. Због тога се у таквим случајевима путем привремене мере изузетно може дозволити све оно што би странка у опасности могла постићи за своју корист исхођењем судском одлуком (пар. 332. ст. 2. ИП — види чл. 435. и 442. Закона о парничном поступку).

Осим правних правила извршног поступка и правна правила из бившег Закона о земљишним књигама такође предвиђају извесне мере којима се може постићи иста сврха као путем привремене мере. То се постиже забележбом одређених чињеница као што су на пример забележба отказа хипотекарне тужбе (пар. 66—67), забележба тужбе ради уписа у земљишне књиге (пар. 68), забележба спора о неком стварном праву на основу одржаја (пар. 77). Такве мере предвиђају и правна правила из бившег Закона о побијању правних дела изван стечаја у оним случајевима када је потребно провести какав упис или брисање у земљишним књигама. Но, поменутих мерама се не задобија никакво стварноправно овлашћење, већ се само ограничава дужникова диспозиција у погледу објекта будућег извршења и услед тога те забележбе нису сметња за трећа лица да воде извршење на истом објекту. Овде треба додати да у реченим случајевима не важе оне претпоставке предвиђене правним правилима извршног поступка, па следствено томе ни услов да се мора учинити вероватним опасност.

Има и таквих примера у судској пракси да се погрешно захтева и од суда дозвољава забележба спора ради обезбеђења новчаног потраживања или неновчаног захтева по коме тече парница, мада би адекватна привремена мера била забрана отуђења или оптерећења непокретности. Наиме, забележба спора је средство обезбеђења које се може тражити само по земљишно-књижним прописима и то од оног лица, које сматра да је одређеном укњижбом повређено у свом з.к. праву и то заједно са тзв. брисовном тужбом или касније, а ако се не ради о повреди з.к. права онда се за случај опасности обезбеђење тог права може остварити тражењем издавања одговарајуће привремене мере.

Привремена мера се од поменутих средстава обезбеђења највише користи у поступку код судова опште надлежности, па је с тим у вези запажено да се у пракси нарочито код општинских судова не обраћа увек довољно пажње на правилну примену оних правних правила извршног поступка која дефинишу претпоставке и услове за издавање привремене мере, да би иста и по врсти била адекватна за постизање потребне сврхе у датом случају, као и да се та правна правила недовољно познају. Таква неправилна пракса има за последицу да се често одмах не решавају захтеви странака за издавање привремене мере, што се нарочито односи на такве захтеве постављене већ у тужби, па стога има и доста случајева да се ни до доношења пресуде не одлучи о дозвољавању предложене привремене мере. Такође је уочено да се врло ретко користи овлашћење предвиђено у посебним одредбама Закона о парничном поступку за издавање привремене мере по службеној дужности (чл. 435, 442). Како због тих пропуста суда могу настати итекако штетне последице за странку, имајући у виду сврху која се тежи постићи издавањем привремене мере и тиме њено осетљиво дејство, а поготово што се може издати без саслушања противне странке, то је за тему овог чланка и узет приказ оних правних правила која се

односе како на опште претпоставке за одређивање привремене мере, тако и оних која прописују услове за одређивање појединих врста привремених мера и уз истовремени осврт на нека актуелна спорна питања из судске праксе.

Као што је већ напред речено привремена мера може послужити ради обезбеђења како новчаног потраживања, тако и ради обезбеђења неновчаног захтева, али само ако су за то испуњене битне претпоставке одређене правним правилима извршног поступка од којих се као опште могу навести следеће:

1. Постојање предлога повериоца и потребе да се обезбеди неко његово право (новчана тражбина или неновчани захтев), а није од значаја да ли је захтев повериоца чије се обезбеђење тражи везан за рок или неки услов (пар. 329. ИП).

2. Захтев повериоца мора бити вероватан, а није довољно да постоји само могућност да би у будућности могао настати. Стога се привремена мера не би могла дозволити ради обезбеђења захтева који би тек могао настати или који је могућ под претпоставкама које још не постоје (на пример обезбеђење предвидивих парничних трошкова пре покретања парнице).

Стога се не могу одредити привремене мере ради обезбеђења захтева по тужби за утврђење (чл. 187. ЗПП), јер је сврха привремене мере да се обезбеди захтев повериоца ради његове будуће реализације, што код декларативних пресуда о усвајању захтева за утврђење није могуће обзиром да исте немају својство извршног наслова.

3. Да се учини вероватним постојање опасности, јер се привремене мере могу дозволити пре покретања парнице, за цело време трајања парнице и у току извршног поступка. Опасност може бити објективна и субјективна, али само постојање објективне опасности по правилу није довољан разлог за одређивање привремене мере. Опасност коју треба спречити привременом мером треба у суштини да се огледа у понашању самог дужника односно његовим по повериоца штетним диспозицијама. Помањање такве опасности представља недостатак једне од битних претпоставки за одређивање привремене мере.

4. Могућност остваривања захтева за који се тражи привремена мера у парничном односно ванпарничном поступку или бар да је за његово принудно извршење надлежан редован суд (на пример захтев за чије је суђење надлежан избрани суд).

5. Да странка у опасности није у могућности ради обезбеђења свог права (захтева) да издејствује извршење ради обезбеђења (негативна претпоставка).

Привремена мера може се дозволити како против физичких тако и против правних лица (друштвених и грађанских), а ради обезбеђења једног истог захтева овлашћена странка може предложити више привремених мера. У том случају ће суд одредити ону која је најприкладнија за отклањање конкретне опасности, а између више погодних мера ону која је за противника предлагача најлакша (пар. 341. ст. 2. ИП).

Да би суд могао дозволити привремену меру ради обезбеђења новчаног потраживања или неновчаног захтева потребно је да постоји предлог странке у опасности (предлагача), па према томе и овде важи начело диспозиције странака, јер предлагач може, али не мора да захтева обезбеђење издавањем привремене мере. Како привремене мере обзиром на своје дејство чине велик значај у пракси посматрано не само са аспекта интереса предлагача (повериоца) већ и противника предлагача (дужника), то је у правном правилу из пар. 338. ИП одређено да предлагач у свом поднеску (предлогу) за дозволу привремене мере мора да наведе ове елементе:

1. Какву привремену меру тражи од оних предвиђених правним правилима ИП са тачним означањем њене сврхе, а које су различите зависно од тога да ли се захтева обезбеђење новчаног потраживања или неновчаног захтева. Код новчаних потраживања мора се навести и износ, а ако је захтев управљен на неку другу ствар онда и њена вредност. За случај изјаве предлагача о спремности, да уместо привремене мере противник предлагача положи код суда као обезбеђење одређени новчани износ, онда се и тај износ мора означити у предлогу (пар. 338. ст. 2. ИП).

2. Тачно означање времена за које се привремена мера предлаже календарским даном или неким догађајем, тако да се обухвати краћи или дужи период колико је потребно да предлагач оствари материјалне и процесне претпоставке за принудно извршење свог захтева, што ће зависити од околности сваког конкретног случаја.

3. Захтев који предлагачу припада или који му је већ досуђен и исти у предлогу мора бити јасно означен не само по предмету, већ и правном основу. Ако о том захтеву још нема досуђујуће пресуде, онда се он на тражење суда мора учинити вероватним и то увек када предлогу нису приложене исправе које за ту сврху представљају најпогоднији доказ. Може се то постићи и сведоцима и вештацима ако је њихово саслушавање могуће одмах обавити, а поготово ако их сам предлагач доведе у суд, но допуштено је да се уз предлог поднесу као доказ и њихове писмене изјаве. За случај да захтев није довољно вероватним учињен може се дозволити предложена привремена мера под условом полагања обезбеђења ради штете накнадиве у новцу која може настати по противника предлагача, а ако захтев никако није учињен вероватним, онда се предлог има одбити. Још у једном случају предлагач се има обавезати на полагање обезбеђења, а то је онда када суд нађе да у датом случају постоје такве специфичне прилике које оправдавају дозвољавање привремене мере зависно од полагања обезбеђења, мада је свој захтев учинио довољно вероватним.

4. Истинито навођење чињеница на којима се заснива предлог, што се односи на постојање захтева и опасности. На тражење суда ове чињенице се морају учинити вероватним, а да ли је то постигнуто одлучује суд по слободној оцени од чега зависи

да ли ће се дозволити привремена мера или одбити предлог предлагача. У вези с тим треба посебно истаћи да се постојање опасности у сваком случају мора учинити вероватним и да се стога не може заменити обезбеђењем.

Предлог за издавање привремене мере подноси се суду опште надлежности, а то је по правилу онај суд код кога је у току парница или извршни поступак у време подношења првог предлога. Ако се предложи издавање привремене мере пре него што се покрене парница или после њеног правоснажног решења, али пре него што је отпочело извршење, онда је за дозволу привремене мере и њено спровођење надлежан општински суд опште месне надлежности за противника предлагача у парници у време подношења првог предлога (чл. 47. ЗПП). Не буде ли могуће по овом критерију утврдити надлежност, онда је надлежан општински суд где се налази ствар или на чијем подручју дужник противника предлагача има своје пребивалиште или боравиште или на чијем подручју се иначе има предузети радња за спровођење привремене мере (пар. 337. ИП).

Суд одлучује о предлогу за издавање привремене мере решењем и ако га усвоји, онда је у том решењу дужан да означи за које време се привремена мера дозвољава. То се време може означити календарским даном или неким догађајем (на пример до правоснажног решења парнице) и тако одређени рок важења привремене мере је судски рок, али се на захтев предлагача не може непосредно продужити ако је привремена мера исхођена у току парничног, ванпарничног или извршног поступка. Предлагач има само могућност да пре него што истекне тај рок затражи издавање истоврсне привремене мере и на тај начин рок продужи. У случају када се привремена мера дозволи пре него што је предлагач покренуо парницу или затражио извршење, суд ће у решењу одредити примерен рок у коме предлагач мора поднети тужбу односно предлог за дозволу извршења. За случај безуспешног протека тог рока суд ће на предлог противника предлагача или по службеној дужности укинути издату привремену меру (пар. 340. ИП). Ово је такође судски рок и као такав се може непосредно продужити, али се предлог за продужење рока мора поднети суду пре његовог истека (чл. 111. ЗПП).

По захтеву предлагача суд може дозволити више привремених мера ради обезбеђења истог потраживања, ако оцени да би се тиме у конкретном случају постигла предвиђена сврха (на пример чување телесних покретних ствари и забрана трећем лицу да преда противнику предлагача одређену ствар). Повезано с тим треба указати и на потребу да у том погледу предлог буде јасно формулисан, јер поред захтева за кумулативно издавање привремених мера предлагач може поставити захтев и алтернативно, тј. да се дозволи једна од предложених привремених мера.

Када околности одређеног случаја оправдавају могућност за издавање више привремених мера, онда треба дозволити ону привремену меру која најмање оптерећује противника предла-

гача. Но, суд није обавезан да изда баш ону привремену меру коју у свом предлогу захтева предлагач, већ може зависно од оцене околности сваког појединог случаја издати адекватну привремену меру. Тако се примера ради у циљу обезбеђења тужбеног захтева за признање права власништва на непокретностима и укњижбу истог не може тражити издавање привремене мере стављањем спорних непокретности под принудну управу. У овом случају могло би се дозволити само такво обезбеђење које би било адекватно својој сврси, тј. да се њиме спречи осујећење или знатно отежавање остварења тужбеног захтева. Када је у питању спор о праву власништва на непокретностима и уписа истог у земљишним књигама адекватно обезбеђење за такав захтев била би забрана отуђења или оптерећења спорних непокретности са убележавањем ове забране у земљишној књизи, а не принудна управа тих непокретности, јер би ово друго средство обезбеђења било прикладно за случај да се у парници тражи посед непокретности или накнада штете.

У судској пракси се појавило као спорно питање да ли се и за време мировања поступка може донети привремена мера ради обезбеђења захтева тужиоца, пошто према чл. 217. ст. 1. у вези чл. 214. ст. 3. ЗПП суд у случају мировања поступка не може предузимати никакве радње у поступку. Следило би из овога да правилан одговор на истакнуто питање зависи од тога да ли одређивање привремене мере у току парнице представља парничну радњу или не. По том питању у судској пракси су досада регистрована два опречна става. Први став полази од тога, да захтев за издавање привремене мере у току парнице се сматра парничном радњом, јер да такав захтев има значај споредног захтева (решење СВС Гз. 20/57). По другом ставу, и поред чињенице што одговарајуће одредбе Закона о парничном поступку прописују могућност доношења привремених мера (чл. 278, 312, 435, 442), не чине такве радње парничним радњама чије би предузимање било искључено за време мировања. Ово се образлаже тиме да је привремена мера по својој природи радња која спада у материју извршног поступка и стога парнични суд решавајући о предлогу за издавање привремене мере не предузима парничну радњу у парничном поступку, већ у суштини предузима такву радњу која има карактер извршне радње (ВС АПВ Гж. 74/59). По мом мишљењу други став је правилнији, али се само делимично може прихватити уколико се односи на привремене мере које суд у току парнице издаје по правним правилима извршног поступка чије је једно од основних начела диспозиција странака. Не би се, међутим, то могло прихватити у погледу оних привремених мера које суд издаје по службеној дужности на основу овлашћења предвиђеног у посебним одредбама ЗПП, јер баш због тога и сматрам да се одређивање таквих мера има сматрати парничном радњом.

Ако се правоснажном судском одлуком утврди да је захтев за чије је обезбеђење привремена мера дозвољена правно непостојећи или ако се иначе докаже да је привремена мера не-

оправдана или ако предлагач привремене мере пропусти одређен му рок за подношење тужбе или тражење извршења, онда је противник предлагача овлашћен да захтева од суда који је издао привремену меру да обавезе предлагача без обзира на кривицу на накнаду њему проузроковане штете и то само имовинске. Тај суд је дужан, а не суд о редовном парничном поступку, да о таквом захтеву мериторно решава и утврди постојање штете и њену висину, те да предлагача решењем обавезе на накнаду исте противнику предлагача (ВПС Сл. 631/60). Ова накнада обухвата сву имовинску штету, па према томе и изгубљену добит. У свом решењу суд треба да одреди парнициони рок за накнаду утврђене штете како би то решење после правоснажности могло да послужи као извршни наслов (пар. 343. ИП).

Противник предлагача коме није дата могућност да се пре доношења решења изјасни о предлогу за дозволу привремене мере, може поднети противљење против издате привремене мере и у том случају суд који је исту дозволио одлучује на основу усмене расправе поводом противљења тако, што је може потврдити, преиначити или укинути односно условити путем полагања обезбеђења. Противљење се мора поднети у року од 15 дана од дана достављања привремене мере и њиме се не зауставља њено извршење. Сврха му је само у изношењу противних тврдњи и доказа противника предлагача, који би, да су били познати суду, могли утицати на другачију судску одлуку. Стога њихова основаност може имати за последицу укидање или преиначење привремене мере, а у противном суд ће решењем потврдити већ дозвољену привремену меру (пар. 346. и 347. ИП). Међутим, решење о дозволи привремене мере може се побијати и жалбом као општим правним леком из разлога процесно и материјално-правне природе без обзира да ли је издавању привремене мере претходило преслушање противника предлагача или не. Како се противљењем привремена мера у суштини може нападати из истих разлога као у жалби, то се полазећи од интереса процесне економије поставља питање целисходности овог овлашћења противника предлагача за истовремено коришћење оба наведена правна средства. Да ли би због тога његову жалбу требало сматрати противљењем када се оспоравају чињенице и наводи предлагача за издавање привремене мере у погледу вероватности постојања захтева и опасности, а пре одређивања мере није био саслушан? Ово питање је од значаја, јер су жалба и противљење два одвојена и различита правна средства, што се пре свега огледа у надлежности суда који по њима одлучује. Тако о противљењу одлучује првостепени суд који је издао привремену меру и то након одржане усмене расправе, док по жалби решава виши суд као другостепени. Сем тога овлашћена странка има право жалбе вишем суду и против решења које донесе првостепени суд поводом противљења.

Пошто је сврха привремене мере обезбеђење повериоца од опасности која му прети услед понашања дужника, то се овај ефекат може постићи само ако се дозвољена привремена мера

одмах односно брзо спроведе. Због тога је у правном правилу из пар. 345. ИП и одређено да спровођење привремене мере није допуштено ако је прошло више од месец дана од дана када је издата привремена мера решењем на рочишту објављена односно достављена предлагачу, сем ако иста није одложена поводом уложене жалбе. Поменути рок је законски рок и на његов ток нема утицаја подношење противљења и предлога за укидање привремене мере, већ само чињеница да је спровођење привремене мере одложено због поднете жалбе и у том случају гај рок тече од доставе другостепеног решења којим је потврђено решење о дозволи привремене мере. Треба посебно нагласити да изложено правило ИП има у виду само почетак рока за спровођење привремене мере, па стога ако је исто започето у оквиру тог рока оно се може наставити односно довршити и после рока. Поред тога наведени рок се односи само на спровођење привремене мере, а не и на принудно остваривање налога издатих у виду привремене мере, јер се спровођење привремене мере састоји у њеном достављању ономе на кога се односи. Због тога се достава мора извршити у оквиру поменутог рока, а довољно је да је иста покушана, док у том року не мора бити спроведено и извршење дозвољено ради реализације налога садржаних у привременој мери.

Код извршења привремених мера сходно се примењују начела извршног поступка, па према томе чинидба која је означена као привремена мера у предлогу за дозволу извршења треба тачно да се поклапа са чинидбом садржаном у извршном наслову у погледу врсте и обима. То значи да тражилац извршења не може тражити другу врсту чинидбе већ само ону означену у привременој мери, нити свој захтев може проширити, али се у пракси општинских судова о томе не води увек довољно рачуна и дозвољава се извршење привремене мере у погледу чинидбе која није наложена противнику предлагача.

Противник предлагача може предложити да се дозвољена привремена мера укине или ограничи без обзира што је противљење поднето против привремене мере одбијено и то у овим случајевима:

1. Ако је дозвољена привремена мера спроведена у већем обиму него што је било потребно за обезбеђење предлагача привремене мере.

2. Ако су се у међувремену околности због којих је привремена мера издата толико измениле, да иста више није потребна за обезбеђење странке у опасности у чију је корист дозвољена.

3. Ако је противник предлагача дао обезбеђење које суд сматра довољним.

4. Ако је захтев предлагача ради чијег је обезбеђења дозвољена привремена мера био намирен или ако је правоснажно утврђено, да је тај захтев правно непостојећи или да је престао.

Предлог за укидање или ограничење издате привремене мере може поднети само противник предлагача и када прими

такав предлог суд ће одлучити о њему решењем на основу усмене расправе. Што се тиче надлежности од значаја је да ли тече парница о главној ствари или не. У првом случају надлежан је за одлучивање првостепени парнични суд, а у свим осталим случајевима онај суд коме је био поднет предлог за издавање привремене мере.

У погледу трошкова који настају у вези са издавањем привремене мере треба истаћи, да ти трошкови падају на терет странке која је предлаже, али тиме не губи право да у парници тражи њихову накнаду (пар. 342. ИП). Међутим, трошкови настали поводом одређивања привремене мере по посебним одредбама Закона о парничном поступку спадају у трошкове тог поступка и о њима суд одлучује пресудом или решењем којим се завршава поступак пред тим судом (чл. 151. и 164. ст. 4. ЗПП).

I

ПРИВРЕМЕНА МЕРА РАДИ ОБЕЗБЕБЕЊА НОВЧАНИХ ПОТРАЖИВАЊА

За одређивање привремене мере ради обезбеђења новчаног потраживања потребно је да су испуњене следеће претпоставке и услови, који се у односу на карактер овог захтева имају сматрати специфичним:

1. Постојање новчаног потраживања, које треба да се обезбеди и да се исто учини вероватним, а не доказаним. То значи да се предлагач може послужити у том циљу свим доказним средствима са изузетком доказа саслушања странака, јер докази који се не могу одмах извести нису погодни за то да се нешто учини вероватним. Ако се захтев не може учинити вероватним, онда се то може надокнадити и давањем одговарајућег обезбеђења по правном правилу из параграфа 339. ИП.

2. Да се учини вероватним опасност да ће без привремене мере противник предлагача (дужник) осујетити или знатно отежати извршење ради наплате дотичног потраживања, затајити, уклонити или отуђити предмете своје имовине или иначе са њима располагати (пар. 330. ИП). Овде су набројана само хипотетичка стања са којима је означена опасност која се привременом мером има уклонити. Међутим, за издавање привремене мере није довољно само да предлагач наведе постојање једног од тих хипотетичких стања, већ мора навести чињенице из којих се може закључити постојање једног од наведених примера. Тражи се постојање околности које чине вероватним да ће услед држања дужника (чињења или пропуштања) наступити таква промена његових имовинских прилика да би наплата новчаног потраживања могла бити осујећена или знатно отежана. Није довољно само постојање објективне опасности независно од деловања дужника, већ је потребно да се учини вероватним постојање опасности у субјективном смислу, а то питање ће у даљем излагању бити посебно образложено.

По наведеном правном правилу извршног поступка није таксативно наведено у којим случајевима постоји опасност за могућност намирења новчаног потраживања, већ је само одређено да се по закону поред осталих случајева пресумира да постоји такво отежавање наплате и онда када би се пресуда морала извршити у иностранству. Стога ће постојање тих других случајева у којима странка може сматрати да је доведена у питање наплата њеног потраживања зависити од конкретних околности сваког појединог случаја, степена опасности у понашању дужника и у томе адекватне оцене суда.

3. Да се у сваком случају учини вероватним постојање субјективне опасности, тј. оне опасности која произлази из понашања самог дужника (чињење или нечињење) и која може имати за последицу штетне промене по имовинске прилике предлагача (повериоца), а без обзира да ли је таква опасност изазвана несвесним односно немарним поступањем дужника. Уколико се таква опасност не може учинити вероватном, онда тај недостатак није могуће заменити давањем обезбеђења.

Према изложеном за исхођење привремене мере ради обезбеђења новчаног потраживања постојање објективне опасности само за себе није довољно, већ је потребно да се учини вероватном субјективна опасност проузрокована од дужника. Из овога следи да се не тражи учинити вероватним постојање опасности путем доказивања неке апстрактне могућности за осујећење намирења захтева повериоца која по правилу постоји према сваком и у сваком случају, већ да ће наступити у том погледу одређене последице предвиђене правним правилима извршног поступка. Та апстрактна могућност мора се конкретизовати кроз одређено понашање дужника на такав начин да се најмање манифестује као вероватна опасност да ће услед таквог понашања дужника намирење повериоцевог потраживања бити осујећено или пак отежано. Тако неспособност плаћања, тешкоће у вези са плаћањем, тужбе и извршења, често мењање боравишта дужника и сл. само по себи још не значи да су се стекле околности које чине вероватним постојање субјективне опасности и које оправдавају издавање привремене мере. Питање постојања субјективне опасности зависи од оцене околности сваког појединог случаја, па је зато тешко у том погледу навести одговарајуће примере. Ипак се може изнети као класичан пример и уједно адекватан савременим условима живота онај случај када је за постојање такве опасности довољна околност, што дужник износи намеру о премештању свог боравишта у иностранство у земљи са којом нису уређени односи међународне правне помоћи.

Привремена мера ради обезбеђења новчаног потраживања није дозвољена на оној имовини извршеника која је по начелима извршног поступка изузета од извршења. Стога предмет привремене мере за обезбеђење новчаног захтева не може бити онај део имовине дужника на којем се не може спроводити извршење ради наплате новчане тражбине као на пример имовине

земљорадника на коју се односи начело о заштити минимума егзистенције земљорадника код извршења на непокретностима, одређена буџетска средства државних органа, $\frac{2}{3}$ односно $\frac{1}{2}$ личног дохотка радника и др. Такође ни права која се не могу отуђити и пренети на трећа лица не могу бити предмет привремене мере за обезбеђење новчане тражбине (право прекупа и откупа, ауторско право и сл.).

Што се тиче привремених мера ради обезбеђења новчаног потраживања оне су у правном правилу из пар. 331. ИП таксативно наведене и могу бити само следеће:

1. *Чување и управа покретних телесних ствари дужника, као и полагање готовог новца.*

Напред је већ речено, да се издавањем привремене мере не спречавају други повериоци у вођењу извршења, јер привремена мера нема стварно-правно дејство. Ако су ствари дате на чување, онда се постављање чувара увек врши на ризик предлагача, па је због тога предлагач дужан привремено да сноси све трошкове управе и чувања (пар. 341. ИП). Лице коме су ствари предате на чување (чувар) не сматра се трећим лицем и стога чувар не може спречити спровођење извршења пленидбом у корист другог повериоца противећи се истовремено изручењу ствари. Суд га у таквом случају на то има принудити, где су му ствари дужника поверене на чување ради обезбеђења будућег извршења не само у корист предлагача привремене мере, већ и других поверилаца.

2. *Судска забрана отуђивања и оптерећивања покретних телесних ствари.*

Забрана одређена овом врстом привремене мере има за правно дејство неважност правних послова (отуђења и оптерећења) које је противно тој забрани дужник закључио, сем ако стицалац није заштићен одговарајућим правилима имовинског права која се односе на савесног стицаоца (стицање својине и права залог од невластника), јер се иста овде сходно примењује. Међутим, у питању је само релативна а не и апсолутна важност тих правних послова, јер се њихова неважност као правна последица односи на предлагача с обзиром на његову обезбеђену тражбину, док међу странкама или према трећим лицима ти правни послови су важећи. Ако стицалац није заштићен поменутих правилима имовинског права дужник као отуђивалац би могао тражити да му се ствари на које се односи забрана врате и таквом захтеву се не би могао истаћи приговор „продате и предате ствари”. Са своје стране дужникови повериоци би имали право да захтевају заплену дужниковог права на повраћај ствари отуђених противној забрани, а затим пренос захтева ради наплаћивања и коначно виндицирање ствари.

Код дозвољавања ове врсте привремене мере суд може истовремено запрети дужнику изрицање на предлог предлагача новчане казне за случај да противно забрани неку ствар отуђи или zaloжи, те да ће му у смислу правног правила из пар. 309. ИП наложити давање обезбеђења за ону штету коју проузрокује својим поступањем противно одређеној забрани.

3. Судска забрана забележбом у земљишној књизи отуђивања и оптерећивања непокретности и на њима укњижених стварних права.

Одређивање ове врсте привремене мере према правним правилима извршног поступка било је дозвољено и ради обезбеђења новчаних тражбина које без споредних потраживања нису прелазиле износ од 1.000 ст. југословенских динара или за више таквих тражбина које укупно нису прелазиле тај износ, само ако предлагач учини вероватним да дужник нема друге имовине довољне за обезбеђење његовог потраживања (пар. 69. ИП). У послератној судској пракси, колико је познато, није било одређеног става у погледу минималног износа новчане тражбине за чије би се обезбеђење могла дозволити ова врста привремене мере под напред реченим условом. С обзиром на извршену валоризацију динара сматрам да би наведени износ од 1.000 н. дин. могао бити прихваћен као најнижи износ новчане тражбине која би се могла осигурати оваквом врстом привремене мере.

Правно дејство ове привремене мере, тј. забележбе у земљишној књизи је у томе да се после такве забележбе уписима у јавној књизи који би на основу добровољног располагања дужника тамо били повређени, може стећи какво право на предметној непокретности само тако да предлагач и без обзира на ово право може тражити извршење на тој непокретности или праву ради наплате свог потраживања (пар. 335. ст. 3. ИП). Из овога следи да су изузета само добровољна располагања дужника, па је стога дозвољено вођење извршења од стране других поверилаца на истим непокретностима, као и у случају забране по правном правилу из пар. 333. ст. 3. ИП.

Када суд дозволи ову забрану онда се иста има по службеној дужности забележити у земљишној књизи (пар. 335. ст. 2. ИП). Мада се по правном правилу по пар. 333. ст. 2. ИП ова забрана има ограничити само на отуђивању или само на оптерећивању непокретности у пракси се по правилу захтева и суд дозвољава обоје, али се зато не дају адекватни разлози.

4. Изрицање судске забране трећем лицу да не сме исплатити дужнику предлагача износ који му дугује, а нити предати ствари које том дужнику припадају, као ни учинити нешто што би могло осујетити или знатно отежати извршење.

Садржина ове забране састоји се у томе што суд дужнику — противнику предлагача забрањује свако располагање с његовим захтевом на ма који начин, а нарочито путем наплаћивања и што се истовремено налаже том трећем лицу да противнику предлагача не сме исплатити дуговани износ односно предати му припадајуће ствари, нити учинити било шта друго у том погледу што би могло осујетити или отежати будуће извршење на новчаној тражбини или на стварима које се морају изручити или дати (пар. 331. ИП). Иначе, ова врста привремене мере може се односити на све оне ствари на којима се иначе могу дозволити слична предметна извршења на потраживањима дужника односно извршеника.

Што се тиче дејства ове забране према трећем лицу односно дужнику противника предлагача иста наступа даном достављања (пар. 335. ст. 5. ИП), но с тим да му достављање мора бити лично извршено (пар. 344. ИП и чл. 142. ЗПП). Оно се састоји у одговорности трећег лица за накнаду штете у случају поступања противног привременој забрани и поред тога што је извршено плаћање или давање без правне важности. Од овакве одговорности дужник се може ослободити плаћањем односно полагањем дужне суме или ствари у судски депозит или пак предајом дотичних ствари чувару односно управитељу којег на предлог тог лица постави суд (пар. 335. ст. 5. ИП).

По свом обиму дејство ове забране обухвата само предлагача и његовог противника (дужника), као и треће лице коме је у својству дужника противника предлагача наложена забрана, али се не протеже и на друга лица. Услед тога ће и поред располагања учињеног противно издатој забрани само предлагач привремене мере моћи провести извршење, а не и трећа лица која такву привремену меру нису издејствовала.

На крају овог дела излагања поставља се као спорно питање да ли је допуштено издавање привремене мере и у случају ако дужник такође има новчано потраживање према предлагачу, које је компензибилно са предлагачевим потраживањем или се пак наплата сваке од тих тражбина независно једне од друге може обезбедити одговарајућом привременом мером, ако за то постоје потребне претпоставке.

II

ПРИВРЕМЕНА МЕРА РАДИ ОБЕЗБЕБЕЊА НЕНОВЧАНИХ ЗАХТЕВА

Ради обезбеђења неновчаних захтева могу се одредити привремене мере само ако у смислу правног правила из пар. 332. ИП постоје ове претпоставке:

1. *Да је у питању неновчани захтев.*

Под таквим захтевом сматра се сваки захтев који није уперен на исплату одређене новчане суме без обзира да ли се

исти састоји у некој позитивној радњи или пропуштању и за чије је извршење надлежан редован суд. Постојање таквог захтева мора се учинити вероватним, а исти може бити везан за услов или рок. За пример неновчаног захтева може се навести захтев за повраћај телесних покретних ствари датих у послугу, захтев за испражњење и предају стана или пословне просторије, захтев за предају непокретности која је била издата под закуп, предаја или испражњење земљишта, физичка деоба заједничких непокретности, заснивање, пренос, ограничење или укидање права уписа у земљишној књизи, захтев за неку чинидбу или пропуштање односно трпљење и сл.

2. Постојање бојазни да би без обезбеђења дужник осујетио или знатно отежао остварење захтева, а нарочито тиме што би променио постојеће стање.

Сматра се да такво отежање постоји и онда када би се пресуда имала извршити у иностранству.

Довољна је и тзв. објективна опасност, па према томе није потребно да њу проузрокује дужник својим понашањем, већ може бити изазвана поступањем и од стране трећих лица, а такође може бити последица постојећих околности без обзира чијом кривицом је до такве ситуације дошло. Не тражи се да је промена постојећег стања већ наступила или отпочела, већ је довољно само постојање опасности за промену постојећег стања, а без значаја је да ли постоји могућност потпуне накнаде штете за случај ако би се осујетило остварење дотичног захтева.

Издавање привремене мере дозволиће се и у оном случају када предлагач већ има извршни наслов у погледу предметног захтева, ако би се с обзиром на врсту извршења које је на основу извршног наслова дозвољено, обезбеђење могло брже и успешније постићи путем привремене мере.

3. Да се спречи какво насиље и да се отклони каква ненакнадива штета која прети.

Према чл. 435. ЗПП током поступка у радном спору суд може решењем по службеној дужности одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради спречавања насилног поступања или ради отклањања ненакнадиве штете. Такве привремене мере према чл. 442. ЗПП суд може одредити у парници због сметања поседа и без саслушања противне странке ради отклањања битне опасности противправног оштећења или спречавања насиља или отклањања ненакнадиве штете. Против ових решења није дозвољена посебна жалба и иста се могу побијати само у жалби против одлуке о главној ствари (чл. 378. ст. 2. ЗПП), па стога сматрам да одређивање оних привремених мера представља парничну радњу и да зато исте не потпадају под правна правила извршног поступка.

Зависно од тога какву сврху треба постићи обезбеђењем неновчаног захтева суд може у смислу правног правила из пар. 333. ИП дозволити адекватна средства обезбеђења, а нарочито ова:

1. *Чување покретних телесних ствари које се налазе код противника предлагача, а на које је управљен захтев предлагача ради излучења или давања.*

Примени овог средства обезбеђења има места како за обезбеђење стварног, тако и облигационог права, али само у том случају ако се ствари на које се захтев односи налазе код противника предлагача.

Да би се односне ствари могле предати на чување морају се претходно одузети од противника предлагача, па му се у ту сврху мора прво издати налог са одређеним роком да ствари преда на чување суду (пар. 340. ИП) или одмах наредити њихово одузимање од стране извршног органа, а зависно од тога шта је у конкретном случају целисходније. У првом случају ако противник предлагача не поступи по налогу суда, онда ће се против њега спровести извршење (пар. 301. ИП).

2. *Управа телесних покретних ствари, непокретности права на које се односи захтев предлагача чије се обезбеђење тражи.*

Овде ваља истаћи да се управа може истовремено одредити са чувањем или одвојено, али у сваком случају онда када је то потребно да би се могло вршити искоришћавање ствари без обзира да ли се ради о покретним телесним стварима, непокретностима или правима наведеним у правном правилу из пар. 292. ИП.

Одређивање овог средства обезбеђења као привремене мере може бити мотивисано разноврсним разлозима као што су на пример заштита заложног права хипотекарног повериоца, наношење штете поседу од стране закупца или купца, заштита плодоуживаоца пре предаје поседа од власника ствари итд.

Када су у питању непокретности или права везана за њих принудна управа се спроводи по правним правилима извршног поступка о принудној управи непокретности, док се покретне ствари које треба чувати или којима треба управљати морају по извршном органу одузети од противника предлагача и предати чувару или управитељу (пар. 334. ст. 1. ИП).

Принудни управитељ је дужан да у погледу предатих му ствари на управу предузима потребне мере и располагања са брижљивошћу власника, а из прихода који се остваре подмирују се трошкови и остали издаци, док се вишак мора предати противнику предлагача уколико се томе не противе права трећих лица, а у случају да је оспорено право власништва на пред-

метним стварима извршни орган мора тај вишак положити у суд (пар. 334. ст. 2. ИП).

Међутим, када је принудна управа на непокретностима дозвољена путем привремене мере нема места примени неких од правних правила извршног поступка, која се иначе примењују код извршења принудном управом. Тако се не примењује оно правило из пар. 80. ИП о забележби принудне управе у земљишним књигама, јер се принудном управом као привременом мером не постиже никакво стварно право односно право првенства на намирење. Такође нема ни онај учинак предвиђен у правном правилу из пар. 85. ИП, јер се не спречава пренос непокретности или неког другог стварног права на треће лице или вођење извршења од тог лица. То је разумљиво, јер је сврха ове привремене мере у спречавању лошег газдовања односно у обезбеђењу исплате дугованих рата, камата и текућих плаћања. Затим не долази до примене ни оно правно правило о приступању принудној управи, јер се поред принудне управе као привремене мере може водити извршење на приходе од односне непокретности и на други начин, па према томе и принудном управом као редовним средством извршења на непокретностима. Следило би из овога, да се из истог разлога ни предлагач у чију је корист дозвољена принудна мера путем принудне управе не би могао придружити већ постојећој принудној управи. У таквом случају принудна управа као привремена мера се има укинати не само по предлогу повериоца и управитеља, већ и по службеној дужности. Даље не долази у обзир ни правно правило из пар. 104. ИП о обустави принудне управе ако се уопште не могу очекивати приходи или се не могу очекивати за дуже време, јер сврха принудне управе као привремене мере није у постизању прихода, већ у обезбеђењу захтева странке у опасности.

Код покретних ствари принудна управа као привремена мера може се дозволити и у случају када ствари треба продати за време трајања управе због подложности кварењу. Такве ствари принудни управитељ је дужан да прода и на тај начин уновчи, али како се тиме не спречава вођење извршења од стране трећег лица, то оно може извршење спроводити на остварену куповну цену.

3. Судска забрана отуђивања и оптерећивања непокретности или права уписаних у земљишној књизи на које се односи захтев предлагача.

Оваква забрана у смислу правног правила из пар. 335. ст. 2. ИП се по службеној дужности мора забележити у земљишној књизи, а њен учинак је у томе да се после те забележбе може уписати у земљишној књизи који би били проведени према предлагачу на основу добровољног располагања противника предлагача стећи какво право на дотичној непокретности само онда, ако је захтев ради чијег је обезбеђења била забрана доз-

вољена правоснажно одбијен (пар. 335. ст. 4. ИП). Дакле, и овде су искључена само добровољна располагања противника предлагача, а не и извршна стицања односно спровођење извршења на истим непокретностима од стране других поверилаца.

Из изложеног следи да се добровољна располагања противника предлагача такође уписују у земљишној књизи и након забележбе наведене забране, али задобијају правно дејство само онда ако се привремена мера укине. Но, ако се у корист предлагача као странке у опасности досуди захтев ради чијег обезбеђења је одређена ова привремена мера, онда сва уписана располагања после забележбе забране имају важност само ако нису у супротности са захтевом у вези кога је одређена привремена мера.

4. *Овлашћење предлагача да дужникове ствари које се код њега — предлагача налазе и на које се односи његов захтев, задржи све док по том захтеву не буде правоснажно одлучено.*

Из овога произлази да је за одређивање речене привремене мере потребно да се ствари, власништво противника предлагача налазе код предлагача и да је он у обавези да их преда противнику предлагача. Према томе, захтев предлагача своди се на овлашћење да те ствари које се код њега налазе може задржати, док се правоснажно не реши његов захтев.

5. *Издавање налога дужнику да изврши извесне радње потребне да би се очувале покретне и непокретне ствари или за одржавање постојећег стања ствари.*

У питању су радње које се могу извршити по правном правилу из пар. 307. и др. ИП, па би стога и налог дужнику могао да гласи на преузимање извесних ствари, изручење неке исправе и сл.

Ако противник предлагача не поступи по правоснажно издатом налогу, онда исти представља извршни наслов и наложене радње се могу изнудити средствима која служе за издејствовање радње или пропуштања, јер се за спровођење ових привремених мера по правном правилу из пар. 335. ст. 1. ИП сходно примењују правна правила из пар. 307—318. ИП.

6. *Забрана дужнику да не сме учинити извесне штетне радње или да не сме извршити извесне или било какве промене на покретним и непокретним стварима.*

За одређивање ове привремене мере и извршење у њој садржаног налога важи и оно што је напред речено у тач. 5.

7. *Забрана трећем лицу да до даљње судске наредбе не сме предати дужнику ствари које овом припадају, нити да може у погледу истих учинити било што друго чиме би се могло осу-*

јетити или знатно отежати будуће извршење на стварима, које се имају изручити или предати.

Да би се могла издати оваква забрана потребно је 1. да се ради о покретним стварима, 2. да се те ствари налазе код трећих лица, 3. да противник предлагача (дужник) има против тог трећег лица захтев за изручење односно предају тих ствари и 4. да се захтев предлагача односи на те ствари.

Садржина ове забране састоји се у наређивању трећем лицу да не сме дотичну ствар изручити или предати противнику предлагача, него да је мора задржати код себе док се правоснажно не одлучи о захтеву предлагача. Њено дејство према трећем лицу наступа тек од момента када се овом забрана достави и од тада он одговара за сваку штету предлагачу проузроковану због поступања противно издатој забрани. Треће лице се може ослободити ове одговорности полагањем у суд ствари на које се забрана односи или њиховом предајом чувару или управитељу кога на предлог тог лица постави суд.

Овде још треба истаћи да је у погледу ствари обухваћених овом привременом мером дозвољена излучна тужба по правном правилу из пар. 36. ИП.

Војислав Вулићевић, адвокат у Београду

ПРАВНА ПРИРОДА УГОВОРА О ПРИВРЕМЕНОМ КОРИШЋЕЊУ СТАНА

Станарско право се стиче законитим усељењем у стан, према чл. 11. Закона о стамбеним односима. Носилац станарског права закључује са даваоцем стана на коришћење писмени уговор о коришћењу стана, који важи на неодређено време. Није спорно да је стекло станарско право лице које је добило стан од своје радне организације, закључило уговор о коришћењу стана и уредило се у стан.

Спорно је да ли је стекло станарско право лице које је добило стан од своје радне организације и уредило се у стан на основу уговора о привременом коришћењу стана. Ми мислимо да се и на основу уговора о привременом коришћењу стана стиче станарско право, али неки судови у Војводини мисле другачије. То се види из једног конкретног случаја из судске праксе.

Б. Х. је добио стан од своје радне организације и са истом закључио уговор о привременом коришћењу стана, па се на основу овог уговора уредио у стан са својом супругом. Према чл. II уговора, станар је обавезан да плаћа законски бодовану станарину, а према чл. XII уговора овај уговор престаје са престанком радног односа Б. Х. код даваоца стана на коришћење. У закљученом писменом уговору није наведено за које време ће важити а према чл. XII уговора може се узети да је ово у ствари уговор о коришћењу стана на неодређено време. Представник даваоца стана на коришћење је пред судом изјавио да је постојао усмени споразум да овај уговор важи док Б. Х. не изгради себи кућу. Пошто је то усмени споразум, он по ЗСО не би имао правну важност.

После три године коришћења стана са својом супругом, на основу уговора о привременом коришћењу стана, Б. Х. је погинуо у саобраћајној несрећи и давалац стана на коришћење је поднео тужбу против супруге умрлог Б. Х. о отказу уговора о привременом коришћењу стана, на основу чл. XII уговора, јер Б. Х. је престао радни однос.

Општински суд у Ковачици је (по нашем мишљењу правилно) својом пресудом П-102/76. од 15. априла 1976. године одбио тужбени захтев као неоснован, јер чл. 53. ЗСО САПВ таксативно предвиђа из којих разлога се може отказати уговор о коришћењу стана и да се тужба може поднети у року од три месеца, а ова тужба је поднета после протеча овога рока.

Окружни суд у Панчеву је својим решењем Гж-821/76. од 30. јуна 1976. године укинуо пресуду Општинског суда у Ковачици из разлога: „По становишту другостепеног суда, које се оснива на одредбама ЗСО, Сл. лист САПВ бр. 24/71, који је био у важности на дан закључења уговора о привременом коришћењу стана, станарско право се стиче даном законитог усељења у стан на основу уговора о коришћењу стана (као да је по неком другом ЗСО другачије — прим. В. В.). Из тога произлази да се станарско право није могло стећи на основу уговора о привременом коришћењу стана, какав је уговор био закључен између уговарајућих странака. Тај уговор је привременог карактера, на што указује и садржина тог уговора, па привремени корисник не може остварити права из ЗСО на које се одредбе позива првостепени суд у образложењу своје пресуде”.

Поводом решења Окружног суда, тужена је у своме припремном поднеску на три странице куцане машином без прореда, поред осталог, навела: „Погрешно је становиште Окружног суда да треба применити ЗСО који је важио у време закључења уговора о привременом коришћењу стана, јер чл. 91. важећег ЗСО прописује: „Уговори о коришћењу стана закључени до дана ступања на снагу овог закона остају на снази, али ће се на права и обавезе које проистичу из тих уговора и односа примењивати одредбе овог закона”.

Погрешно је становиште Окружног суда да се на основу уговора о привременом коришћењу стана не стиче станарско право, јер се из самог уговора види да носилац станарског права плаћа законски бодовану станарину и има право да трајно и несметано користи стан све док му не престане својство радника у удруженом раду. Да не постоји станарско право не би се плаћала станарина, него закупнина. Ако носилац станарског права нема станарско право, какво је његово право. О томе Окружни суд не говори нити наводи одређене законске одредбе, него се само позива на ЗСО чије се одредбе не могу применити.

Муж тужене је добио стан по основу радног односа, па се на отказ уговора о коришћењу стана могу применити само одредбе чл. 53. ЗСО, а по тим одредбама туженој се не може отказати стан. Тужена је молила општински суд да остане код своје раније пресуде, без обзира на мишљење Окружног суда, које је у супротности са законом.

Општински суд је прихватио мишљење Окружног суда и донео пресуду којом је усвојио отказ уговора о привременом

коришћењу стана и обавезао тужену да испразњени стан преда тужиоцу, не обавезујући тужиоца ни да туженој обезбеди нужни смештај.

Против пресуде Општинског суда у Ковачици П-219/76. од 7. октобра 1976. године тужена је изјавила жалбу у којој је поред осталог навела: „По Закону о стамбеним односима, чл. 39, уговор о коришћењу стана се закључује у писменој форми. Према чл. 40. истог закона, уговор о коришћењу стана се закључује на неодређено време, а према чл. 41. истог закона може се изузетно закључити и уговор о привременом коришћењу стана када за то постоји оправдан разлог, као што је био случај са уговором чији се отказ тражи”.

Не треба подвлачити да су одредбе Закона о стамбеним односима императивне природе и када усмени уговор о коришћењу стана не важи, онда се не може ни испитивати нити утврђивати друкчија воља странака од оне изражене у писмено закљученом уговору. Насупрот томе, суд је на основу саслушања представника тужилачке странке утврдио да муж тужене на основу писмено закљученог уговора о привременом коришћењу стана није стекао станарско право, иако је у њему станавао три године и плаћао бодовану станарину. Воља мужа тужене није могла да се чује јер је исти погинуо, а пошто његова супруга није са њим погинула, суд сматра да треба да иде на улицу.

Своје правно излагање тужена је изложила детаљно преко свога заступника у поднеску од 1. октобра 1976. године на три странице куцане машином без прореда, а све те наводе првостепени суд је у побијаној пресуди изразио у следећим речима: „Док је тужена преко свога пуномоћника порекла наводе тужбе у целини”, а тужилачкој страни суд је у пресуди поклонио страницу и по, куцану без прореда. Из овога се види колико су странке биле равноправне пред судом.

Иако нема много наде да ће побијана, по мишљењу тужене незаконита, пресуда бити укинута, тужена жалбу употпуњује следећим: „Нема сумње да је уговор о привременом коришћењу стана, који су закључиле странке, правно пуноважан према чл. 91. и чл. 41. Закона о стамбеним односима и да тужена има станарско право. Да га је за таквог тужилачка странка сматрала, доказ је што је поднела тужбу за отказ уговора о коришћењу стана по чл. 46. ЗСО и првостепени суд је био правилно донео пресуду да се тужбени захтев одбије. Да овај уговор нема правну важност, тужилац би поднео тужбу за исељење због бесправног становања”.

„Станарско право се стиче са даном законитог усељења у стан на основу уговора о коришћењу стана — чл. 13. ЗСО, Сл. лист САПВ бр. 24/71”, каже се у побијаној пресуди. Тужена сматра да треба применити чл. 11. важећег Закона о стамбеним односима, по коме: „Станарско право грађанин стиче даном законитог усељења у стан”. Муж тужене се са туженом законито уселио у стан на основу уговора о привременом коришћењу ста-

на и у истом становао три године несметано плаћајући законску станарину. Према томе муж тужене, а преко њега и тужена, су стекли станарско право на основу уговора о привременом коришћењу стана.

Првостепени суд је утврдио да је требало муж тужене да користи добијени стан од тужиоца док не сагради себи кућу. Да ли ће овај уговор важити док тужилац не да мужу тужене други стан или док исти не сагради себи стан, нема значаја. Према томе овај уговор је закључен у духу чл. 41. Закона о стамбеним односима. Ако би се узело да треба применити чл. 13. ранијег ЗСО, како погрешно узима Окружни суд, и по том закону последице су исте, то јест да је муж тужене, а после његове смрти тужена, имао станарско право на добијеном стану све док не сагради себи кућу или му тужилац да други стан.

Тужилац је могао или да тражи поништај уговора, који је закључио муж тужене, ако је сматрао да је уговор ништав, или да откаже уговор по чл. 53. ЗСО у року од три месеца по престанку радног односа, како је и учинио тужилац, али је тужбени захтев правилно одбијен, јер нису испуњени законски услови за отказ стана.

Наведени уговор је законит и може престати само када носилац станарског права добије други стан, било на који начин, или му престане својство радника у удруженом раду по чл. 53. ЗСО. Тужена је молила Окружни суд да побијану пресуду преиначи и одбије тужбени захтев.

Окружни суд је одбио жалбу тужене као неосновану и потврдио пресуду Општинског суда у Ковачици П-219/76. од 7. октобра 1976. године, а за своју пресуду је навео следеће разлоге: „Првостепени суд је правилно утврдио чињенично стање, које не спори ни тужена странка. Једино је питање да ли је правилно примењено материјално право. Уговор о привременом коришћењу стана тужитеља Х. Б. (Х. Б. није ни тужилац ни тужени, јер је погинуо пре покретања спора — прим. В. В.), закључен је 13. септембра 1973. године, што значи за време ЗСО који је објављен 30. децембра 1971. год. Из наведеног уговора види се да је закључен о привременом коришћењу стана. У чл. 43. наведеног закона предвиђено је да се уговор о коришћењу стана не може закључити на одређено време осим у случајевима одређеним у овом закону, а то је предвиђено у чл. 44. и 45. Закона. Уговор закључен између тужиоца и Х. Б. не предвиђа случајеве уговора закључених на одређено време из чл. 44. и 45. ЗСО. Међутим, овај суд сматра да иако овај уговор није закључен по прописима ЗСО од 30. децембра 1971. године, да је он правно ваљан јер овакав уговор у наведеном закону није забрањен. Овај уговор закључен је под специјалним околностима, јер је Х. Б. тражио од своје радне организације стан на привремено коришћење, док не подигне стан на своме земљишту, па пошто је овај уговор закључен под специјалним околностима, то се сматра да је правоваљан и да обавезује странке које су га закључиле и њихове следбенике. Како су на основу одредаба

уговора тачке 11. и 12. испуњени услови за отказ уговора туженој, јер је радни однос Х. Б. престао, то је првостепени суд на основу правилно утврђеног чињеничног стања и одредаба уговора правилно применио материјално право."

Подвлачи се да се пресуда Окружног суда оснива на тач. 11. Уговора, по којој: „Станар има право да откаже овај уговор у свако доба са отказним роком од 30 дана." Давалац стана на коришћење није станар па није могао да откаже стан на основу ове тачке уговора. Затим се Окружни суд позива на тач. 12. Уговора, која је раније цитирана и која тачка, уколико је у супротности са чл. 53. ЗСО нема важности. Смрт се у овом члану не помиње као разлог за отказ стана, па се због смрти не може отказати уговор о коришћењу стана, супрузи умрлог, него иста постаје носилац станарског права.

Чудно је да Окружни суд није прочитао чл. 91. Закона о стамбеним односима и мада је тужена инсистирала да се тај пропис примени, суд не налази за потребно ни да га помене, већ примењује стари неважећи закон.

Тужена је ставила предлог Покрајинском јавном тужилаштву да изјави захтев за заштиту законитости Врховном суду Војводине ради укидања пресуда Општинског суда у Ковачици и Окружног суда у Панчеву, јер је истима повређен закон на њену штету. Тужена је указала на чл. 41. Закона о стамбеним односима, који гласи: „Ако лице треба да користи стан привремено док му давалац стана на коришћење не обезбеди други уговорени стан, уговор о коришћењу тог стана закључује се на одређено време.

У случају из претходног става лице није дужно да се исели из стана који му је дат на привремено коришћење пре него што му давалац стана на коришћење омогући усељење у други уговорени стан, осим у случајевима у којима се, по одредбама овог закона, носиоцу станарског права може дати отказ уговора о коришћењу стана који је закључен на неодређено време".

Према цитираном члану ЗСО несумњиво је да носилац станарског права на основу уговора о привременом коришћењу стана има исто станарско право као и носилац станарског права по уговору о коришћењу стана на неодређено време.

Јавно тужилаштво АПВ је обавестило заступника тужене да није нашло законских услова за подизање захтева за заштиту законитости.

Овом случају из судске праксе није потребан коментар, јер је реферат опширан. По нашем дубоком уверењу суд је направио грубу грешку отказујући уговор о привременом коришћењу стана због смрти носиоца станарског права и избацујући на улицу једну жену, чији је муж погинуо на радном месту, не обезбеђујући јој ни нужни смештај. Сматрамо да је станарско право тужене престао на незаконит начин и да је у овом конкретном случају правосуђе затајило, јер није заштитило стечено станарско право на добијеном стану.

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

IZ SADRŽAJA ČASOPISA

GLEDISTA

Casopis ca društvenu kritiku i teoriju
(Beograd)

Iz sadržaja broja 6/1977.

POLITIČKA NAUKA I JUGOSLOVENSKO DRUŠTVO (Diskusije: Jovana Đorđevića, Milana Matica, Radomira Lukića, Vučine Vasovića, Vladimira Milanovića, Milana Podunavca, Vojislava Stanovića i Mijata Damjanovića)

MARKSISTIČKA MISAO

Casopis za teoriju i praksu socijalizma i socijalističkog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 3/1977.

Morača, Pero: TITO — STRATEG NARODNO-OSLOBODILACKOG RATA

Drašković, Dragomir: UTICAJ DRUŠTVENE SVESTI NA RAZVOJ UDRUŽENOG RADA

Leković, Zdravko: SAVEZ KOMUNISTA U PREVAZILAŽENJU SITNOSOPSTVENIČKOG MENTALITETA U PROCESU UDRUŽIVANJA RADA

Njemoga, Đura: SAVEZ KOMUNISTA U SAVREMENOJ ETAPI AKCIJE NA SAMOUPRAVNOM UDRUŽIVANJU RADA

NAŠA ZAKONITOST

Casopis za pravnu teoriju i praksu (Zagreb)

Iz sadržaja broja 4/1977.

Antić, Lazo: UTVRĐIVANJE IMOVINE I NJENOG PORijekLA

Vodinelić, Vladimir: DOKAZNA INFORMACIJA I „OPASNOST OD ODLAGANJA“

Kraljević, Inge: AKTI UDRUŽENJA GRAĐANA KAO PREDMET USTAVNOSUDSKE OCJENE

Bačić, Franjo: SAUCESNISTVO KOD KAZNJI-VIH PRIPREMNIH RADNJI (Kritički osvrt na neke odredbe KZ SFRJ)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Šmalcelj, Željko: KAKO REGULIRATI IMOVINSKO-PRAVNE ODOSE MEĐU ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

Kambovski, Vlado: NOVO JUGOSLAVENSKO KRIVICNO ZAKONODAVSTVO U SVJETLOSTI OSNOVNIH POSTULATA KRIMINALNE POLITIKE

OPREDELJENJA

Casopis za teoriju i praksu samoupravnog socijalističkog društva (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 4/1977.

Tito, Josip Broz: NAS SUVERENITET JE JEDINSTVEN I ZAJEDNICKI BILO DA SE RADI O REPUBLICI ILI O FEDERACIJI. Govor u Saveznoj skupštini 29. VII 1971. godine

OPŠTINA

Casopis za pitanja društvenog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 3-4/1977.

Miljuš, Jovan; Pavlović, Đorđe: KORISCENJE GRAĐEVINSKOG ZEMLJISTA U SAP VOJVODINI

Sekulić, Dragoljub: PRIMENA SAMOUPRAVNIH SPORAZUMA O DAVANJU STANOVA NA KORISCENJE

OSIGURANJE I PRIVREDA

Casopis za teoriju i praksu osiguranja
(Zagreb)

Iz sadržaja broja 4-5/1977.

Lorger, Vidko: ANALITICKA PROCJENA STE-
TA VJESTACENJEM. Pristup, organizacija i
metodologija

Baron, Vladislav: FUNKCIJA I RAD LJEČNIKA
CENZORA

PRAVNI ZBORNİK

Casopis za pravna i društvena pitanja
(Titograd)

Iz sadržaja broja 3-4/1976.

Dorđević, Jovan: MARKSIZAM I SAMOUP-
RAVLJANJE

Duretić, Slobodan: PRAVO NA GRAĐANSKO-
PRAVNU CESIJU I PRECEKUPNJU KOD ZA-
JEDNIČKOG POSLOVNOG PODUHVA

Dragašević, Momir: O OBAVEZNOM OSIGU-
RANJU U SAOBRAĆAJU U NAŠEM PRAVU

Đurićanin, Drago: POVRATNO DEJSTVO OP-
STIH AKATA I NJEGOV UTICAJ NA STANJE
USTAVNOSTI I ZAKONITOSTI

Mandić, Dušan: ODNOS SAMOUPRAVNIH
SPORAZUMA I UGOVORA

PREGLED

Casopis za društvena pitanja (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 6/1977.

Filipović, Muhamed: TITOVO DJELO I NJE-
GOVO MJESTO U RAZVOJU TEORIJE MARK-
SIZMA — LENJINIZMA

PRIVREDA I PRAVO

Casopis za privredno-pravnu teoriju i praksu
(Zagreb)

Iz sadržaja broja 6/1977.

Balog, Nikola: POVODOM TITOVIH JUBILE-
JA — 40 GODINA NA CELU PARTIJE I 85
GODINA ŽIVOTA I RADA

PRIVREDNO PRAVNI PRIRUČNIK

za pravnu, opštu i kadrovsku službu organi-
zacija udruženog rada (Beograd)

Iz sadržaja broja 7/1977.

Bukijaš, Ivan: ODGOVORNOST ZA OBAVEZE
PREMA ZAKONU O UDRUŽENOM RADU

Nadvornik, Branislav: PRIJEVOZ STVARI U
IZVRŠAVANJU UGOVORA O TRANSPORTU U
CESTOVNOM (DRUMSKOM) SAOBRAĆAJU

REVIJA RADA

Casopis za pitanja iz oblasti udruženog rada
(samoupravljanje, radni odnos, raspodjela sred-
stava za lične dohotke, zaštita na radu, za-
pošljavanje, stručno osposobljavanje) u za-
konodavstvu i praksi (Niš)

Iz sadržaja broja 6/1977.

Miladinović, Milan M.: TITO O MORALNO-HU-
MANOJ SUSTINI RADA I ZAŠTITE NA RADU

Dimitrijević, Milan: ULOGA SAMOUPRAVNE
RADNIČKE KONTROLE KAO KOLEKTIVNOG
ORGANA SVAKE RADNE ORGANIZACIJE

Kosić, Simo: ISPRAVE U OBLASTI ZAŠTITE
NA RADU

SAMOUPRAVNO PRAVO

(Beograd)

Iz sadržaja broja 2/1977.

Horvat, Vladimir: PRIVREDNI SISTEM I OB-
LICI VLASNIŠTVA U SFRJ (II deo)

Vasiljević, Mirko: KOLEGIJALNI IZVRŠNI OR-
GANI I IZVRŠNE FUNKCIJE ORGANIZACI-
JA UDRUŽENOG RADA

Huremović, Mehmedalija: OSTVARIVANJE PO-
SEBNOG DRUŠTVENOG INTERESA U KO-
MUNALNIM ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG
RADA

Simonović, Milorad: SAMOUPRAVNO PRAVO
I SUDOVI UDRUŽENOG RADA

Đurović, Radomir: POSLOVNA SARADNJA
PROIZVODNIH I PROMETNIH ORGANIZA-
CIJA

Veljković, Tomislav: MINULI RAD I NJEGO-
VO REGULISANJE SAMOUPRAVNIM OPSTIM
AKTIMA

SOCIJALIZAM

Casopis Saveza komunista Jugoslavije
(Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1977.

Bakarić, Vladimir: U TITOVOM VREMENU
I TITOVOM PUTU

Kardelj, Edvard: TITO I KOMUNISTICKA
PARTIJA JUGOSLAVIJE

Ljubičić, Nikola: TITOVA VOJNA STRATEGI-
JA I OPSTENARODNA ODBRANA

Raičević, Jovan: TITOVA NARODNOOSLOBO-
DILACKA MISAO SOCIJALISTICKE REVOLU-
CIJE I NACIONALNO PITANJE

Minić, Miloš: TITO — NEIMAR POKRETA NE-
SVRSTANOSTI

Stojanović, Stanislav: TITO I ODNOSI U ME-
ĐUNARODNOM RADNICKOM POKRETU

Soškić, Budislav: TITOVA KONCEPCIJA OR-
GANIZOVANJA NARODNIH MASA

Iz sadržaja broja 6/1977.

Andonov, Stojan: KAKO PRISTUPITI ISTRAŽI-
VANJU DRUŠTVENE SVOJINE

ZBORNİK PRAVNOG FAKULTETA U TITOGRADU

Iz sadržaja broja 1/1976.

Blagojević, Slobodan: IZVORI PRAVA

Dragašević, Momir: UGOVOR O TURISTIČ-
KIM USLUGAMA

Čizmović, Milislav: SPORAZUMNO TRAZENJE
I RAZVOD BRAKA

Ivošević, Borislav: ODGOVORNOST POMOR-
SKOG BRODARA ZA ZAKASNJENJE

Miloš Stojanović

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Душан Ружић, <i>Ефикасност судске заштите у САП Војводини</i>	1
---	---

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Милијан Поповић, <i>Етапе у развоју социјалистичког права</i>	5
Др Бранко Петрић, <i>Самоуправни судови и кривични поступак</i>	9
Јован А. Јерковић, <i>Привремена мера (наредба)</i> — — — —	28
Војислав Вулићевић, <i>Правна природа уговора о привременом коришћењу стана</i> — — — — —	47

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

<i>Из садржаја часописа (Милош Стојановић)</i> — — — — —	52
--	----

Уређивачки савет:

Никола Вујашковић, судија Врховног суда Војводине, *Светозар Дракулић*, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосудје и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњевих*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићих*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Привредног суда Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, адвокат у Зрењанину, *Олга Царић*, адвокат у Новом Саду, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријеци, *Душан Шипка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Сава Савић, главни и одговорни уредник, адвокат у Новом Саду, *Борђе Вебер*, адвокат у Новом Саду, *Будислав Вулетих*, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Окружног привредног суда у Новом Саду.

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. — Телефон: 29-459. — Годишња претплата 180.— дин., за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 20.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Ручкописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 413—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

Штампарија „Будућност“, Нови Сад, Шумадијска, 12.

